

Bjørn Skog

Okkupasjonen av Mekka i 1979:

Amerikanske myndigheters håndtering av den og forholdet til Saudi Arabia i etterspillet

Masteroppgave i Historie
Veileder: Tore Tingvold Petersen
Mai 2023

Bjørn Skog

Okkupasjonen av Mekka i 1979:

Amerikanske myndigheters håndtering av den og forholdet til Saudi Arabia i etterspillet

Masteroppgave i Historie
Veileder: Tore Tingvold Petersen
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Bjørn Skog

Okkupasjonen av Mekka i 1979: Amerikanske myndigheters håndtering av den og forholdet til Saudi Arabia i etterspillet

Masteroppgave i historie

Trondheim, våren 2023

Forord

Takk til min kjære Pia-Elise for alt du gjør for meg og vår lille familie. Uten deg ville en mastergrad i historie vært uopnåelig.

Takk til min veileder Tore Tingvold Petersen for de gode rådene og bistanden jeg mottok i forbindelse med mitt arkivarbeid i Atlanta, Georgia, sommeren 2022.

Denne masteren har blitt til samtidig som livet utenfor kontorveggene har gått sin gang. Jeg vil spesielt lyse et minne over min barndomskompis Kim-Rainer Sannes, som gikk uventet bort 5. mars 2023. I en periode hvor masteren var krevende å få ferdigstilt ble Kims bortgang en påminnelse om at det finnes viktigere ting i livet enn leveringsfrister. Hvil i fred kompis.

Aktører

USA:

Brzezinski, Zbigniew – *Nasjonal sikkerhetsrådgiver 1977-1981.*

Carter, Jimmy – *USAs president 1977-1981.*

Crowley, Steven – *Korporal stasjonert ved ambassaden i Islamabad, Pakistan, under okkupasjonen av Mekka.*

Ermarth, Fritz – *Nasjonal sikkerhetsrådgiver 1978-1980*

Ellis, Bryan – *Offiser stasjonert ved ambassaden i Islamabad, Pakistan, under okkupasjonen*

Hambley, Mark – *Amerikansk ambassadør i Saudi Arabia 1978-1981.*

Hunter, Robert – *Nasjonal sikkerhetsrådgiver 1977-1981*

Odom, William – *Militær assistent til Brzezinski i det Nasjonale Sikkerhetsrådet 1977-1981*

Saunders, Harold – *USAs assisterende statssekretær 1978-1981*

Sick, Gary – *Nasjonal sikkerhetsrådgiver 1976-1981*

Vance, Cyrus – *Amerikansk utenriksminister 1977-1980*

West, John – *Amerikansk ambassadør i Saudi Arabia fra 1977 til 1981.*

Saudi Arabia:

Al-Qahtani, Mohammed - *Den påståtte «Mahdi» og medlem av Juhaymans gruppe.*

Al-Uteibi, Juhayman - *Leder for gruppen som okkuperte Masjid al-Haram.*

Al-Yami, Khalid – *Medlem av Juhaymans gruppe.*

bin Baz, Abdelaziz - *En av lederne for ulamaen i Saudi Arabia under denne perioden.*

bin Laden, Osama – *En av grunnleggerne av terrororganisasjonen Al-Qaida.*

bin Laden, Salem – *Anerkjent ingeniør i Saudi Arabia og bror av Osama Bin Laden.*

Faisal al Saud, Turki bin – *Saudisk prins og daværende leder for GIP.*

Ibn Saud, Fahd bin Abdulaziz - *Kronprinsen av Saudi Arabia 1975-1982. Kong Khalid hadde under denne tiden dårlig helse, som gjorde at kronprinsen i praksis var fungerende leder av Saudi Arabia.*

Ibn Subeil, Sheikh Mohammed – *Imam i moskéen da angrepet inntraff.*

Eksterne aktører:

Groupe d'intervention de la Gendarmerie nationale (GIGN) – *Fransk spesialstyrke.*

Khomeini, Ayatollah Ruhollah – *Leder av Iran fra 1979-1989.*

Organisasjoner:

Aramco – *The Arabian American Oil Company*

General Intelligence Presidency (GIP) – *Saudi Arabias etterretningstjeneste.*

Zionist Organization of America – *Amerikansk Pro-Israel organisasjon*

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	1
1.1 Terminologi og begreper	1
1.2 Metode.....	3
1.3 Struktur.....	5
2.0 Historiografi	6
2.1 Fremstillinger av okkupasjonen: ulike fokusområder	6
2.2 Konsekvenser av okkupasjonen	8
2.3 Mine funn	11
3.0 Historisk bakgrunn	13
3.1 Introduksjon av forholdet	13
3.2 Juhayman al-Uteibis og gruppens opprinnelse.....	14
3.3 1978-1979 - Forholdets utfordringer del én: Fredsavtalen & trusselen fra Sovjetunionen.....	15
3.4 1978-1979 - Forholdets utfordringer del to: Iran, intern uro i Saudi Arabia og våpenavtaler	18
3.5 1978-1979 - Forholdets utfordringer del tre: Carters uttalte verdier vanskelig å imøtekomme overfor Saudi-Arabia.....	20
3.6 Oppsummering	21
4.0 Okkupasjonen av Mekka	22
4.1 20. november 1979: Angrepet på Masjid al-Haram	22
4.2 Amerikansk identifisering av okkupanter	26
4.3 21. November: Okkupasjonen av Mekka hadde en korrelasjon til at amerikanere døde i Midtøsten.....	29
4.4 Konklusjon	33
5.0 22.-24. november: Krevende dager for amerikansk utenrikspolitikk i Midtøsten.	34
5.1 22. november: USA trenger saudisk bistand for å bedre sin utenrikspolitikk.....	34
5.2 23. november: Fatwaens påvirkning på forholdet mellom USA og Saudi Arabia..	37
5.3 23. - 24. november: Amerikanere i Mekka	41
5.4 Konklusjon	43
6.0 Okkupasjonens siste fase og etterspillet	45
6.1 28. - 29. november: USA vurderer sikkerhetstiltak	45
6.2 Okkupasjonens siste dager og Carters kamp for menneskerettigheter fraværende.	48
6.3 Etterspillet av okkupasjonen – Carter-doktrinen.....	50
6.4 Amerikanske sikkerhetsrutiner i Saudi Arabia februar og mars 1980	55
6.5 Konklusjon	58
7.0 Sammenfatning av studiet	60
7.1 Epilog	60
Bibliografi	63
Primærkilder.....	63
Nettressurser.....	67
Visuelle kilder	69
Litteraturliste	70

1.0 Innledning

The holiest place in the world had been defiled-by Muslims. The authority of the royal family had been openly challenged. After this, nothing could remain the same. Saudi Arabia had come to a place where it would have to change, but in which direction? Toward openness, liberality, tolerance, modernity, and Western ideas of democratic progress, or toward greater authoritarianism and religious repression?¹

20. november 1979 ble den hellige moskéen i Mekka, Masjid Al-Haram, okkupert av en fundamentalistisk gruppering ledet av saudieren Juhayman al-Uteibi. Grupperingen krevde at Saudi Arabia skulle ha en strengere praktisering av Islam, slik landet hadde hatt før moderniseringen ble innledet. De fremmet flere krav, og blant dem var abdikasjon av det saudiske monarkiet og en slutt på forholdet mellom Saudi Arabia og USA. De neste fjorten dagene var moskéen okkupert av Juhaymans gruppe hvor det foregikk blodige kamper. I det som var en turbulent periode i Midtøsten kom angrepet på moskéen som en overraskelse for amerikanske myndigheter, til tross for at deres forhold med Saudi Arabia i stor grad sentrerte seg rundt sikkerhetsgarantier til saudiske myndigheter. Okkupasjonen preget USAs interesser innenfor sin utenrikspolitikk overfor Saudi Arabia. *Hvordan håndterte amerikanske myndigheter okkupasjonen av Mekka og i hvilken grad påvirket hendelsen forholdet mellom USA og Saudi Arabia?*

1.1 Terminologi og begreper

I dette kapitlet gis en forenklet forklaring av begreper og terminologi som blir anvendt i studiet. Dette introduseres fordi begrepene ikke er velkjent i en vestlig sammenheng, og vil derfor bistå i å gi en grunnleggende forståelse når de kommer frem i studiet.

Fatwa – Er en religiøs sanksjonering som medlemmer av ulamaen kan gi. Fatwaer kan utløses på alt fra religiøse spørsmål til samfunnsendringer og individuelle ordninger. For eksempel kan en fatwa nekte kvinner å kjøre bil. En fatwa er ikke noe som er lovpålagt, men noe enhver muslim som vil tilstrebe seg å være «en god muslim» vil følge.²

¹ Lawrence Wright, *The Looming Tower : Al-Qaeda and the Road to 9/11* (New York: Vintage Books, 2007), 108.

² Manal al Sharif, "Driving My Own Destiny," *The Virginia quarterly review* 88, no. 4 (2012): 100; Ron E. Hassner, *War on Sacred Grounds*, (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2009). 146.

Hadithene - Historier eller handlinger som har blitt tilegnet profeten Muhammed under hans levetid. Dette var historier som først gikk fra generasjon til generasjon på folkemunne, for så å bli skrevet ned. Historiene skulle fungere som et eksempel til etterfølgelse av Muhammed og gi en pekepinn for hvordan en muslim skal leve. En stor andel historier ble etter Muhammeds død skrevet ned, men kun enkelte har blitt verifisert som sanne i ettertid og derfor blitt anerkjent som gyldige. Hadithene tar for seg en rekke ulike temaer, som for eksempel teologi, lov, historie og dommedag.³

Mahdi – En Messias sendt fra himmelen, ifølge hadithene. Mahdi vil vise seg for verden før dommedag og fjerne vantro og urettferdighet fra jorden.⁴ Det vil han gjøre ved å drepe alle ikke-muslimer.⁵ Mahdi skal ha hatt direkte kommunikasjon med profeten Muhammed og vil derfor gå foran enhver leder på jorden, både statlig og religiøs.

Muharram – Den første av de tolv månedene i islamsk tidsregning. Muslimer holder denne måneden hellig, og der finnes en rekke ritualer som blir fulgt, uavhengig av hvilken trosretning innenfor Islam den enkelte muslim har.⁶

Ulama - En gruppe mennesker som besitter de høyst lærde stillingene innenfor islamsk teologi i sitt respektive land. Gruppen er representert av menn som har viet sitt liv til å studere de hellige skriftene innenfor Islam. Ulamaen har variert påvirkningskraft i islamske stater, men enkelte steder påvirker de hvordan staten styres, rettslige saker og samfunnet ned på individnivå, som i Saudi Arabia.⁷

Wahhabisme - Betegnelse for den islamske retningen som blir fulgt i Saudi Arabia. Ideologien har sitt utspring fra 1700-tallet og vedlikeholder en streng praksis hvor religion er sentralt i alle deler av samfunnet.⁸

³ Joel Blecher, *Said the Prophet of God: Hadith Commentary across a Millennium*, 1st ed., 1 ed. (Berkeley: Berkeley: University of California Press, 2017), 2.

⁴ Steve Bruce, *Fundamentalism*, 2nd ed. ed., Key Concepts (Cambridge: Polity Press, 2008), 11.

⁵ Muhammad Rikza Muqtada, "Radicalism in Islam: The Politicization of the Mahdawayah Hadith among the Mahdi Movement," *Kalam (Bandar Lampung)* 13, no. 1 (2019): 106.

⁶ Oxford Bibliography, "Muharram", av Karen Ruffle, 19.05.2017. 10.1093/OBO/9780195390155-0136

⁷ Muhammad Qasim Zaman, *The Ulama in Contemporary Islam: Custodians of Change*, Princeton Studies in Muslim Politics (Princeton: Princeton: Princeton University Press, 2010), 181.

⁸ Namira Nahouza, *Wahhabism and the Rise of the New Salafists : Theology, Power and Sunni Islam*, (London: Bloomsbury Publishing, 2019). 61-67.

1.2 Metode

Opgaven har blitt til gjennom arkivarbeid ved Jimmy Carter Presidential Library and Museum i Atlanta, Georgia. Disse ble innsamlet over sommeren 2022. Jeg har arbeidet kvalitativt med primærkildene og tilnærmingen har vært hermeneutisk. Innsikt og oversikt har ligget til grunn for kryssreferering av kildene og sekundærlitteratur for å avdekke hvor litteraturen sammenfaller og korrelerer med eller fraviker fra mine funn, og i så fall hva disse avvikene kan fortelle oss.

Mappen til nasjonal sikkerhetsrådgiver Zbigniew Brzezinski har vært sentral for studiet. *Donated Historical Material Zbigniew Brzezinski Collection*⁹ hadde en rekke relevante kilder som omhandlet amerikansk utenrikspolitiske interesser i Saudi Arabia og Midtøsten under denne perioden. Kildene inneholdt blant annet analyser av hvordan USAs utenrikspolitikk skulle håndtere sine interesser i møte med Saudi Arabia. I tillegg fantes etterretningsarbeid og oversiktsrapporter om Saudi Arabia, samt memorandummer mellom ansatte i Carter-administrasjonen i perioden før, under og etter okkupasjonen. Mappen tok også for seg hendelser som korrelerte med okkupasjonen og påvirket amerikansk utenrikspolitikk under perioden.

I mappene *National Security Affairs Brzezinski Material*¹⁰ og *National Security Affairs Staff Material*¹¹ fantes analyser om hva de verst tenkelige scenarioene for amerikansk utenrikspolitikk i Midtøsten var før okkupasjonen inntraff, hvor mye av analysen innebar Saudi Arabia. I tillegg var det rapporter om ulike sikkerhetstiltak da okkupasjonen påvirket USA i Midtøsten. Videre var det vurderinger av konfliktsituasjoner, rådgivninger og kommunikasjon mellom instanser i Carter-administrasjonen. Og i tillegg en kommisjonsrapport hvor Carter-

⁹ Box 15: *Donated Historical Material Zbigniew Brzezinski Collection Geographic File Southwest Asia/Persian Gulf (2/79-12/79) through Southwest Asia/Persian Gulf (5/80)*.

¹⁰ Box 12: *National Security Affairs, Brzezinski Material, VIP Visit File Portugal through Sudan. Box 43: Collection #12 National Security Affairs. Brzezinski Material General Odom File. Salt: 12/78-10/79 through Security Framework: 2/1-27/80. Box 67: National Security Affairs Brzezinski Material. Country File Romania: 4/80-1/81 through Saudi Arabia: 8-11/79. Box 68: National Security Affairs Brzezinski Material. Country File. Saudi Arabia: 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81.*

¹¹ Box 82: *National Security Affairs. Staff Material – Middle East Subject File. Saudi Arabia: 9-10/78 through Saudi Arabia: 8-10/79. Box 92: National Security Affairs. Staff Material – Middle East Subject File Weekly Reports: 2-12/77 through YAR: 1-6/79. Box 140: National Security Affairs. Staff Material – Middle East Chron File. Sick: 12/78 through Sick 4/24-30/79. Box 142: National Security Affairs Staff Material - Middle East Chron File Sick 10/79 through Sick: 2/1-20/80.*

administrasjonen gikk gjennom den politiske, økonomiske og sosiale utviklingen i Saudi Arabia etter okkupasjonen. En annen mappe var *White House Central Files*,¹² som inneholdt en rekke sosiale og økonomiske aspekter ved forholdet mellom USA og Saudi Arabia. I *President's Personal Foreign Affairs File*¹³ var utenrikspolitiske hendelser omtalt fra aviser sitt perspektiv. I tillegg til en del korte dokumenter som omtalte etterspillet av okkupasjonen av Mekka. Mappen *Chief of Staff Jordan*¹⁴ inneholdt derimot et større omfang av kilder som omhandlet okkupasjonen av Mekka. Flere memorandum tok for seg korrespondansen mellom utenriksdepartementet i Washington og den amerikanske ambassaden i Jiddah. Mappen ga innblikk i hvordan okkupasjonen av Mekka ble håndtert fra et amerikansk perspektiv.

Andre anvendte primærkilder har blitt brukt i mindre grad. En av dem er digital og også hentet fra arkivarbeidet i Jimmy Carter Presidential Library and Museum. Dette er en ustrukturert fil som flere dokumenter er samlet på.¹⁵ Den andre er *Foreign Relations of The United States (FRUS)*.¹⁶ Dette er den offisielle serien for USA og inneholder et stort register av historiske dokumenter i amerikansk utenrikspolitisk historie. FRUS og digitale kilder har vært brukt i mindre grad sammenlignet med overnevnte kilder underveis i mitt studie. Avslutningsvis har Carters dagbok¹⁷ og memoarer¹⁸ blitt anvendt, i tillegg til utenriksminister Cyrus Vance sine memoarer.¹⁹

Box CO-53: *White House Central Files Subject File Countries General*

¹³ Box 4: *President's Personal Foreign Affairs File, Potential International Crises, 1977-9/80 through USSR (Brezhnev Drafts/Letters), 4/77-9/80.*

¹⁴ Box 35: *Chief of Staff Jordan. Iran, 4/80 through Hewell, Barbara, 1979 (Appointment).*

¹⁵ *Research - NLC-4. Box 0001. Folder 0003. NLC-4-1-3-8-5. Title: «Table 2.» Research – NLC-1. Box 0013, Folder 0004, NLC-1-13-4-5-7. Title: «Saudis Concerned About Shia Population.» Research – NLC-1. Box 0015. Folder 0004 – NLC-1-15-4-9-1. Title: «General Lawrence's Meeting With Prince Sultan.»*

¹⁶ *Foreign Relations of the United States, 1977-1980, Volume I, Foundations of Foreign Policy*, red. Kristin L. Ahlberg, (Washington, DC: Government Printing Office, 2020), Dokument 138, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v01/d138>; *Foreign Relations of the United States, 1977-1980, Volume XVIII: Middle East Region; Arabian Peninsula*, red. Kelly M. McFarland, (Washington, DC: Government Printing Office, 2017), Dokument 201, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v18/d201>; *Foreign Relations of the United States, 1977-1980, Volume XVIII: Middle East Region; Arabian Peninsula*, red. Kelly M. McFarland, (Washington, DC: Government Printing Office, 2017), Dokument 202, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v18/d202>; *Foreign Relations of the United States, 1977-1980, Volume XVIII: Middle East Region; Arabian Peninsula*, red. Kelly M. McFarland, (Washington, DC: Government Printing Office, 2017), Dokument 203, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v18/d203>

¹⁷ Jimmy Carter, *White House Diary* (New York: Farrar, Straus & Giroux, 2010).

¹⁸ *Keeping Faith : Memoirs of a President* (Toronto: Bantam, 1982).

¹⁹ Cyrus Vance, *Hard Choices : Critical Years in America's Foreign Policy* (New York: Simon & Schuster, 1983).

En eventuell svakhet ved å utforme studiet gjennom arkivarbeid er at temaet gjør at man får et begrenset innsyn i kildene innenfor et forskningsperspektiv. En rekke dokumenter ved arkivet var klassifisert og utilgjengelig for offentligheten. Dette medførte at det kun var små deler av større historier som var tilgjengelig. En annen svakhet er mengden av kildemateriale som skal ses på knyttet opp til tiden jeg har hatt til disposisjon som masterstudent. Det tas derfor forbehold at der finnes litteratur om emnet som ikke er gjennomgått, men som kunne vært relevant for studiet.

1.3 Struktur

Studiet er delt inn i syv kapitler. Kapittel to diskuterer litteraturen som foreligger om forholdet mellom USA og Saudi Arabia, og okkupasjonen av Mekka. Videre redegjøres det for mine funn. Kapittel tre gir en historisk bakgrunn om hva forholdet mellom USA og Saudi Arabia baserte seg på fra 1920-tallet og frem til starten av okkupasjonen. I tillegg gis et kort innblikk i opprinnelsen til Juhayman og gruppen som okkuperte moskéen i Mekka. Fokuset i kapitlet vil være på perioden rett før okkupasjonen intraff, siden andre fenomener som korrelerte med okkupasjonen, påvirket USAs håndtering av den.

De tre neste kapitlene er basert på arkivarbeidet og utgjør hoveddelen av studiet. Kapittel fire handler om de to første dagene av okkupasjonen, og diskuterer USAs håndtering av hendelsen. Kapittel fem analyserer amerikansk utenrikspolitikk og etterretningsarbeid de tre neste dagene av okkupasjonen. I tillegg til en analyse av fatwaens betydning²⁰ for forholdet mellom USA og Saudi Arabia. I kapittel seks diskuteres Carters håndtering av okkupasjonens slutfase, og Carter-administrasjonens sikkerhetsevaluering av perioden etter okkupasjonen. Dette kapitlet vil redegjøre for etterspillet av okkupasjonen og avgrenses til april 1980. Kapittel syv legger frem en sammenfatning av studiet og gir en kort refleksjon over hva okkupasjonen av Mekka betydde for amerikansk utenrikspolitikk, samt epilog.

Gjennomgående i hoveddelen av studiet er redegjørelsen for okkupasjonen av Mekka. Fokuset har vært på å gjengi nok av hendelsesforløpet i moskéen for å gi kontekst for amerikanske tiltak som korrelerer med okkupasjonen. Tatt studiets problemstilling i betraktning er det ikke gjort en fullstendig redegjørelse av okkupasjonens to uker.

²⁰ Det vil gis kontekst om denne i neste kapittel.

2.0 Historiografi

Kapittelet vil presentere og diskutere litteratur som har vært relevant for studiet. Mye av Carters utenrikspolitikk²¹ har blitt forsket mer på sammenlignet med okkupasjonen av Mekka og USAs håndtering av hendelsen. Det er mangel på arkivbasert forskningslitteratur om selve okkupasjonen. Én grunn til dette er fordi mye av kildematerialet har vært begrenset for offentligheten. Studiets problemstilling viser at okkupasjonen har lite fokus i tilgjengelige kilder, noe som gjenspeiles i historiografien. Det finnes dog litteratur som har sett på okkupasjonen, men fra andre innfallsvinkler.²² Studiet vil støtte opp om noe av den tidligere litteraturens synspunkter, samt bestride andre. Sekundærlitteratur som vil presenteres er i form av bøker, artikler, aviser og én dokumentarfilm. Litteratur som har hjulpet i å gi kontekst til okkupasjonen av Mekka, men som har unngått å sett på USAs håndtering av den, vil ikke utbroderes videre i kapittelet.²³ Det samme gjelder andre eksterne hendelser som påvirket USAs håndtering av okkupasjonen, samt begrepsavklaringer.²⁴

2.1 Fremstillinger av okkupasjonen: ulike fokusområder

Yaroslav Trofimov belyser en rekke utfordringer amerikanske myndigheter sto overfor under okkupasjonen av Mekka. Amerikanske myndigheter antok innledningsvis i okkupasjonen at

²¹ Burton I. Kaufman and Scott Kaufman, *The Presidency of James Earl Carter Jr*, 2nd ed., rev. ed., American Presidency Series (Lawrence, Kan: University Press of Kansas, 2006); Justin Vaïsse and Catherine Porter, Zbigniew Brzezinski : America's Grand Strategist, (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2018). *I sistnevnte bok nevnes ikke okkupasjonen av Mekka når det ses på viktige saker for amerikansk utenrikspolitikk i perioden (289-298)*

²² Petersen har forsket på den angloamerikanske utenrikspolitikken i Den persiske gulf fra 1978-1985. Hassner har forsket på krigføring på hellig grunn. Wright har forsket på opprinnelsen av Al-Qaida. Commins har forsket på Islams rolle i Saudi Arabia.

²³ Amanda Kovacs, "Saudi Arabia Exporting Salafi Education and Radicalizing Indonesia's Muslims," *German Institute of Global and Area Studies* 2014; Jonathan E. Brockopp and Gene Outka, *Islamic Ethics of Life: Abortion, War, and Euthanasia*, Studies in Comparative Religion (University of South Carolina Press, 2021); Bruce, *Fundamentalism*; Victor McFarland, *Oil Powers: A History of the U.S.-Saudi Alliance* (New York: New York: Columbia University Press, 2020); Keith Crane et al., *Imported Oil and U.S. National Security*, (Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2009); Harold H. Saunders, *The Other Walls : The Arab-Israeli Peace Process in a Global Perspective - Revised Edition*, (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2015); Thomas W. Lippman and Relations Council on Foreign, *Saudi Arabia on the Edge : The Uncertain Future of an American Ally*, (Washington, D.C.: Potomac Books, 2012).

²⁴ Blecher, *Said the Prophet of God: Hadith Commentary across a Millennium*; Knut S. Vikør, *Ei Verd Bygd På Islam : Oversikt over Midtaustens Historie*, 3. utg. ed. (Oslo: Samlaget, 2017); Aharon Layish, *Shari'a and the Islamic State in 19th-Century Sudan : The Mahdi's Legal Methodology and Doctrine*, (Leiden ,Boston: Brill, 2016); Zaman, *The Ulama in Contemporary Islam: Custodians of Change*; Nahouza, *Wahhabism and the Rise of the New Salafists : Theology, Power and Sunni Islam*; Mark Bowden, *Guests of the Ayatollah : The First Battle in the West's War with Militant Islam* (London: Atlantic, 2006); Nahouza, *Wahhabism and the Rise of the New Salafists : Theology, Power and Sunni Islam*; Toby Craig Jones, "Rebellion on the Saudi Periphery: Modernity, Marginalization, and the Shia Uprising of 1979," *Int. J. Middle East Stud* 38, no. 2 (2006).

Iran sto bak. Denne antagelsen ble lekket til media, noe som skapte problemer for amerikansk utenrikspolitikk.²⁵ Dette kommer frem i de to amerikanske avisene *The Washington Post*²⁶ og *The New York Times*.²⁷ Avisene viser hvordan to ledende amerikanske aviser omtalte okkupasjonen av Mekka, og bidrar i så måte til å se på hvordan amerikanske myndigheter håndterte okkupasjonen. Måten amerikanske myndigheter håndterte okkupasjonen på hadde negativ påvirkningskraft for amerikansk utenrikspolitikk i Midtøsten under denne perioden.²⁸ Tore Petersen er klarere enn Trofimov innenfor dette aspektet ved okkupasjonen. Petersen kritiserer USAs håndtering av okkupasjonen. Han mener USA ikke hadde kunnskap om hva som foregikk i landet ved innledningen av okkupasjonen: «The issues facing American-Saudi relations prior to the occupation of the Grand Mosque were at best surface cruising. The Carter administration, as in the case of Iran, really did not have any clue what was going on in the country.»²⁹ Påstanden om manglende informasjon understøttes ytterligere av å se til Carters dagbok fra 20. november 1979. Carter gjengir et hendelsesforløp om begivenhetene i moskéen, som ikke samsvarer med hva som faktisk skjedde. Han skriver at imamen i moskéen døde, noe som er avkrefte i senere tid.³⁰ Petersen argumenterer videre for at det ble klart for USA etter okkupasjonen at de måtte endre på sine etterretnings- og sikkerhetsrutiner: «For the US, then, the crisis translated into an urgent need for more information on the Saudi internal security situation.»³¹ Filmdokumentaren *The Siege of Mecca* gir samme inntrykket. Dokumentaren gir et innblikk i hendelsesforløpet av okkupasjonen og inneholder intervjuer med flere aktører som var involvert.³² Mangel på gode etterretningsrutiner og et fungerende nettverk i Saudi Arabia gjorde at amerikansk ambassadepersonell selv måtte ta seg usett inn til Mekka og moskéen for å anskaffe informasjon.³³

²⁵ Yaroslav Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 1st Anchor Books edition. ed. (New York: Anchor Books, 2008), 90-96.

²⁶ Cody, «Attack Puts Saudi Security in Doubt.»

²⁷ Taubman, «Mecca Mosque Seized by Gunmen Believed to Be Militants from Iran.»

²⁸ Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 95-96.

²⁹ Tore T. Petersen, *Anglo-American Policy toward the Persian Gulf, 1978-1985 : Power, Influence and Restraint* (Brighton: Sussex Academic Press, 2015), 87.

³⁰ Carter, *White House Diary*, 371.

³¹ Petersen, *Anglo-American Policy toward the Persian Gulf, 1978-1985 : Power, Influence and Restraint*, 88.

³² Deriblant Turki Al-Faisal, Mark Hambley, Nazir Al-Huzaimi og medlemmer av den franske spesialstyrken Groupe d'intervention de la gendarmerie nationale.

³³ OutreMer Film, «The Siege of Mecca», *Vimeo*, <https://vimeo.com/325089106/67fa5a9270>.

Ses det igjen til Trofimov presenterer han en teori som er vanskelig å understøtte satt opp imot primær- og andre sekundærkilder. Blant annet mener Trofimov at saudiske myndigheter holdt igjen offentliggjøringen av okkupantenes identitet i media for å sverte USA, som mange islamske stater mistenkte i å stå bak okkupasjonen.³⁴ Trofimovs teori blir nyansert ytterligere i studiet, hvor et argument som taler for denne påstanden er at saudiske myndigheter, ved å ikke gi en offentlig uttalelse om hvilken opprinnelse okkupantene hadde, tok et bevisst valg som ikke gagnet USA. Trofimovs teori blir likevel for konspiratorisk siden det er lite som tyder på dette gjennom primærkilder. Saudiske myndigheter offentliggjorde hvem okkupantene var så fort amerikanske myndigheter kom med en direkte forespørsel.³⁵

Trofimov hevder også at det fantes muslimer i okkupasjonsgruppen med amerikansk tilhørighet.³⁶ Det samme gjør Lawrence Wright.³⁷ Dette bestrider igjen primærkilder- og annen sekundærlitteratur som er utgitt i ettertid. Blant annet av et tidligere gruppemedlem av okkupasjonsgruppen, Nazir al-Huzaimi. Huzaimi skildrer gruppens opprinnelse, okkupasjonen av Mekka og betydningen den hadde for Saudi Arabias samfunnsutvikling. Han nevner aldri at muslimer med amerikansk tilhørighet var en del av gruppen.³⁸

2.2 Konsekvenser av okkupasjonen

En fellesnevner for Trofimov, Petersen, Wright og Huzaimi er at de har et mindre fokus på fatwaen som ble opprettet mellom ulamaen og saudiske myndigheter 23. november 1979. Fatwaen var sentral for saudiske myndigheter å få på plass, for å få tilgang til å gjenvinne moskéen med makt. Den nevnes fordi den vil fremheve to ting med USAs håndtering av okkupasjonen: Den første er manglende etterretning om hendelsesforløpet under og etter okkupasjonen, slik Petersen påpekte i kapittelet ovenfor. Amerikansk personell hadde ikke kunnskap om at en fatwa var i emning, eller hva denne la til rette for. Ron Hassner har i større grad belyst dette. Først viser han til kompleksiteten ved krigføring på det som av muslimer blir

³⁴ Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*.

³⁵ Foreign Relations of the United States, 1977-1980, Volume XVIII: Middle East Region; Arabian Peninsula, red. Kelly M. McFarland, (Washington, DC: Government Printing Office, 2017), Dokument 203, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v18/d203>

³⁶ Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 64.

³⁷ Wright, *The Looming Tower : Al-Qaeda and the Road to 9/11*, 104.

³⁸ Nasir-al Huzaimi, *The Mecca Uprising - an Insider's Account of Salafism and Insurrection in Saudi Arabia*, trans. David Commins (Bloomsbury Publishing Plc, 2021).

ansett som hellig grunn. Han fremhever viktigheten fatwaen hadde når det gjelder å bære våpen, og ta liv i moskéen: «Seventy-two hours later the crisis was resolved by means of an auspicious ruling by the ulema, the religious elite, that offered an interpretation of Muslim law permitting the use of force in the Grand Mosque.»³⁹

Den andre er samfunnsendringene den la til rette for i Saudi Arabia, som preget forholdet til USA. Hassner mener nettopp dette. Saudi Arabia implementerte en strengere puritansk praktisering av Islam etter okkupasjonen. Fatwaen var med på å føre til utbyggingen av konservative institusjoner, og ulamaen fikk større grad av innflytelse over samfunnet igjen etter okkupasjonen. Dette var noe de gradvis hadde mistet gjennom moderniseringen av Saudi Arabia i årene før okkupasjonen.⁴⁰ Kravene fatwaen fremla har siden vært en viktig del av den saudiske samfunnsmodellen, og i så måte preget forholdet mellom USA og Saudi Arabia. Hassner mener den strikte tilnærmingen har fostret opp muslimer med antiamerikanske holdninger: «By embracing Wahhabi fundamentalism and aiding the ulema in their dissemination of this extremist doctrine, the Saudi regime indirectly fostered a generation indoctrinated by Salafism, the most radical variant of Wahhabi Islam.»⁴¹

Rachel Bronson omtaler også fatwaen⁴², men påpeker ikke at det er den som var årsaken til den økonomiske oppblomstringen til nye institusjoner. De nye institusjonene var som oftest stedene hvor de mest radikale muslimene underviste.⁴³ Hun presiserer at det var de som hadde vært i disse institusjonene som reiste til Afghanistan for å krige mot Sovjetunionen. Dette gjorde at USA ikke så på radikaliseringsen som en ulempe under denne perioden: «For the most part, U.S. officials did not see major drawbacks to this approach. In fact, it had a lot to commend it.»⁴⁴

Commins anser også fatwaen for å ha hatt en betydning, men vektlegger den heller ikke i like stor grad som Hassner. Commins mener tendensen til mer konservative holdninger som ikke gagnet USA allerede var økende før okkupasjonen: «On the more essential matter of the

³⁹ Hassner, *War on Sacred Grounds*.

⁴⁰ Ibid., 143.

⁴¹ Ibid., 150.

⁴² Rachel Bronson, *Thicker Than Oil : America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*, (New York, NY: Oxford University Press, 2006). 147.

⁴³ Ibid., 149.

⁴⁴ Ibid., 150.

country's drift in a secular direction, observers maintain that even before the Mecca incident, authorities had begun to institute stricter regulations on public morality like gender segregation and a ban on women studying outside the country.»⁴⁵

Madawi al-Rasheed mener derimot det var klare endringer i Saudi Arabia etter okkupasjonen av Mekka på grunn av fatwaens påleggelses. Spesielt mener hun okkupasjonens utfall preget kvinners status i Saudi Arabia.⁴⁶ Dette underbygger Hassners synspunkt, med tanke på betydningen fatwaen har hatt. Jean-Francois Seznec følger opp denne argumentasjonen, og mener USA hadde mindre påvirkningskraft til å endre sosiale forhold etter okkupasjonen: Any effort by the United States to advance the social standing of Saudi women was portrayed by the Salafis as an effort to destroy Islamic society and a contemptible divergence from God's purpose.⁴⁷ Han mener det ble dårligere sosiale forhold for vestlige i Saudi Arabia etter okkupasjonen. USA ble i større grad også omtalt negativt i saudisk media og i moskéer etter okkupasjonen. Det eneste som minnet om et forhold etter okkupasjonen mellom statene var gjennom myndighetene og økonomiske virksomheter.⁴⁸ Manal al-Sharif mener Juhaymans tankesett ble implementert i samfunnet etter okkupasjonen, og at dette påvirket måten flere forholdt seg til USA på: «In other words, the ruling authorities had beheaded a monster, but they had enshrined his ideology of hate.»⁴⁹

Lawrence Wright deler oppfatningen av at det var et klart skille innad i Saudi Arabia etter okkupasjonen av Mekka, og at dette gjenspeilet seg negativt i forholdet mellom USA og Saudi Arabia i ettertid. Wright mener okkupasjonen spilte en rolle i opprinnelsen av terrororganisasjonen Al-Qaida.⁵⁰ Bronson mener videre at året 1979 endret mentaliteten til flere i Carter-administrasjonen i forhold til deres Midtøsten-politikk. Flere gikk fra å ha en mentalitet

⁴⁵ David Dean Commins, *The Mission and the Kingdom : Wahhabi Power Behind the Saudi Throne*, (London: I.B. Tauris, 2016). 169.

⁴⁶ Madawi Al Rasheed, *A Most Masculine State: Gender, Politics and Religion in Saudi Arabia*, vol. 43, Cambridge Middle East Studies (New York: New York: Cambridge University Press, 2013).

⁴⁷ Jean-Francois Seznec, "Business as Usual: The Saudi-US Relationship," *Harvard International Review* 26, no. 4 (2005): 59.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Sharif, "Driving My Own Destiny," 97 (Saudisk aktivist og forkjemper for kvinnerettigheter).

⁵⁰ Wright, *The Looming Tower : Al-Qaeda and the Road to 9/11*.

hvor et overordnet mål i konflikter var å forhandle og deeskalere situasjoner, til å ha blitt innstilt mot en mer offensiv reaksjon.⁵¹

David Schmitz og Vanessa Walker har skrevet om Jimmy Carters utenrikspolitikk med fokus på menneskerettigheter. De viser til utformingen av den nye tilnærmingen som amerikansk utenrikspolitikk skulle ha, og dette har blitt anvendt i studiet sett opp mot Saudi Arabia.⁵² De har riktignok ikke kommentert Carters håndtering av henrettelsesmetoden av de gjenlevende okkupantene etter okkupasjonens slutt.

2.3 Mine funn

Studiets første funn er at amerikansk personell i Jiddah og amerikanske myndigheter ikke hadde utarbeidet gode etterretningsrutiner i Saudi Arabia før okkupasjonen av Mekka inntraff. Dette tydeliggjøres ved at personellet i Jiddah ikke hadde informasjon om okkupasjonsgruppen, til tross for at den hadde skilt seg ut i det saudiske samfunnsbildet i de siste årene før okkupasjonen ble innledet. Okkupasjonsgruppen hadde i 1977 vært offer for den største massearrestasjonen i saudisk historie, uten at ambassaden hadde kunnskap om dette.

Studiets andre funn har en direkte sammenheng med det første funnet. Under okkupasjonen kommer det frem i studiet at USA ikke hadde etablert etterretningsrutiner, i tillegg til at de manglet kunnskap om det religiøse hierarkiet i Saudi Arabia. Dette kommer frem ved å se til at ambassadepersonellet i Jiddah var avhengige av å komme i dialog med saudiske myndigheter for å anskaffe sikker informasjon om hendelsesforløpet i moskéen under de første dagene av okkupasjonen. Angående manglende kunnskap om det religiøse hierarkiet kommer dette frem i rapporter som amerikanske myndigheter utarbeidet om Saudi Arabia før okkupasjonen, og videre ved at amerikanske myndigheter ikke hadde kunnskap om fatwaen som ble utformet under okkupasjonen.

⁵¹ Bronson, *Thicker Than Oil : America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*. 150.

⁵² David F. Schmitz and Vanessa Walker, "Jimmy Carter and the Foreign Policy of Human Rights: The Development of a Post-Cold War Foreign Policy," *Diplomatic history* 28, no. 1 (2004).

Studiets tredje funn er at det ikke var muslimer med amerikansk tilhørighet som var en del av okkupasjonsgruppen i moskéen, slik noe tidligere litteratur har formidlet. Det var heller ikke noen fra Iran i okkupasjonsgruppen, slik flere av det amerikanske ambassadepersonellet mistenkte under- og kort tid etter okkupasjonen. Store deler av okkupantene var fra Saudi Arabia. De resterende var fra Egypt, Marokko, Kuwait, Jemen og Pakistan.

Studiets fjerde funn viser at Carter gikk på kompromiss i møte med Saudi Arabia når det kom til sine uttalte mål innenfor amerikansk utenrikspolitikk. Grunnlaget for dette var primært av økonomiske årsaker. Det viktigste for USAs utenrikspolitikk i Saudi Arabia var å opprettholde det økonomiske forholdet. Da sekstitre av okkupantene ble halshugd etter okkupasjonen kritiserte Carter aldri dette offentlig. Få dager etter henrettelsene talte Carter om sin vellykkede utenrikspolitikk innenfor sitt fokus mot menneskerettigheter.

Det leder meg til studiets femte funn. Til tross for offentliggjøringen av Carter-doktrinen og en klarere retorikk overfor amerikanske interesser rundt Den persiske gulf var det lite aktive endringer i måten USA håndterte forholdet direkte inn mot saudiske myndigheter på. Carter-administrasjonen var fortsatt forsiktig i dialogen med saudiske myndigheter, og forsøkte å ikke havne i unåde hos dem. Dette førte til at få klare endringstiltak ble iverksatt for å øke sikkerhets- og etterretningsrutiner innad i Saudi Arabia som skulle ivareta USAs interesser.

Studiets sjette funn viser at måten USA håndterte okkupasjonen på førte til endringer i forholdet mellom dem og Saudi Arabia. Okkupasjonen stanset noe av moderniseringen innenfor sosiale aspekter i det saudiske samfunnet. Gjennom fatwaen ble det fastsatt at Saudi Arabia skulle praktisere et strengere puritansk Islam. Samtidig ble store økonomiske midler frigitt fra saudiske myndigheter til nye institusjoner, som skulle tilføre en sterkere religiøs innvirkning på flere. Dette har med tiden ført til at flere saudiere har opparbeidet antiamerikanske holdninger. Endringen i samfunnsbilde har vært med på å holde avstanden som var før okkupasjonen mellom USA og Saudi Arabia, også gjennom stormaktpolitikk. Okkupasjonen har altså gjort det vanskelig for amerikanske og saudiske myndigheter å knytte ett tettere bånd fordi en slik tilknytning ikke er forenelig med saudiske samfunnsverdier. Den har dog ikke påvirket det økonomiske forholdet mellom USA og Saudi Arabia.

3.0 Historisk bakgrunn

3.1 Introduksjon av forholdet

Det saudiske monarkiet hadde i 1929 befestet sin maktposisjon i Saudi Arabia ved å nedkjempe de som hadde vært med på å gi dem makten i landet, den mektige krigerstammen Ikhwan.⁵³ Grunnlaget for krigføringen mellom det saudiske monarkiet og Ikhwan, var uenigheter rundt vestlig innflytelse i landet. Ikhwan var konservative i sin tro og mot all vestliggjøring.⁵⁴ Dette førte til konflikt mellom Ikhwan og det saudiske monarkiet, siden monarkiet var i stadig mer dialog med vestlige stater, deriblant USA. Ikhwans trusselnivå gjorde at det saudiske monarkiet dermed tok valget om å nedkjempe krigerstammen. Skulle staten modernisere seg, måtte Ikhwan-stammens rolle ufarliggjøres.⁵⁵

Forholdet mellom USA og Saudi Arabia ble innledet på 1930-tallet.⁵⁶ På denne tiden var Saudi Arabia langt bak den vestlige sivilisasjonen innenfor teknologi og infrastruktur. Staten var fattig og omringet av ørken. I ørkenen ble det antatt å være oljereservoarer, noe som førte til at amerikanskinvesterte oljeselskap etablerte seg i Saudi Arabia i samråd med saudiske myndigheter. Da oljefunn ble gjort i Saudi Arabia i 1938, ble staten interessant for amerikanske myndigheter og deres utenrikspolitikk. Forholdet mellom de to statene ble knyttet tettere gjennom de neste årene.⁵⁷ Utover 40-tallet hadde USA hegemoni over oljeutvinning i Saudi Arabia. Etter andre verdenskrig var forholdet mellom USA og Saudi Arabia forbundet av oljevirkosomhet, sikkerhetsavtaler og felles utfordringer innen utenrikspolitikk, selv om sistnevnte til stadighet ga statene ulike problemstillinger.⁵⁸

Som følge av den fjerde arabisk-israelske krigen i 1973, startet Saudi Arabia en kampanje med

⁵³ McFarland, *Oil Powers: A History of the U.S.-Saudi Alliance*, 21.

⁵⁴ Huzaimi, *The Mecca Uprising - an Insider's Account of Salafism and Insurrection in Saudi Arabia*, 46.

⁵⁵ Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 18.

⁵⁶ Storbritannia var frem til dette den ledende makten innenfor oljeutvinning på grunn av sin posisjon i Den persiske gulf. Amerikanske oljeselskap kom på markedet ved å kjøpe seg inn som andelseiere i Iraq Petroleum Company (IPC), da dette var den tryggeste løsningen på å sikre seg inntekt. I IPC måtte strenge retningslinjer følges for hvor det skulle bores etter olje. Det var mindre interesse fra britiske myndigheter å lete etter olje i Saudi Arabia, da store funn kunne senke den globale oljeprisen som de i stor grad styrte selv. Standard Oil of California var ikke en del av IPC og kjøpte en konsesjon i Bahrain. Da selskapet fant olje der ble Saudi Arabia interessant for IPC og eksterne aktører siden landet hadde tilsvarende geologisk profil som Bahrain. Derfra startet oljeutvinningen i Saudi Arabia. For å lese om dette: se Bronson kapittel 1.

⁵⁷ Bronson, *Thicker Than Oil : America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*. 18 & 19.

⁵⁸ McFarland, *Oil Powers: A History of the U.S.-Saudi Alliance*, 38-51.

andre oljestater mot vestlige stater og opprettet en oljeembargo. Den utløsende årsaken for oljeembargoen var den militære støtten vestlige stater hadde gitt Israel under krigen. Oljeembargoen rammet den amerikanske økonomien hardt og ble et bunnpunkt i forholdet mellom USA og Saudi Arabia. Det ble en krevende periode for amerikansk utenrikspolitikk inn mot Saudi Arabia og det gikk nærmere to år før oljedistribusjonen til USA ble fullstendig gjenopprettet.⁵⁹

I USA hadde guvernøren av Georgia, demokraten Jimmy Carter, vunnet det amerikanske presidentvalget i 1976. Han skulle bli USAs trettiniende president. Carter ønsket en ny retning for amerikansk utenrikspolitikk. I valgkampanjen var han tydelig på viktigheten av å opprettholde amerikanske verdier når det kom til landets utenrikspolitikk. Han uttalte at med han som president skulle USA sette en standard for andre nasjoner innenfor mot, medfølelse, integritet og dedikasjon overfor grunnleggende menneskerettigheter og frihet.⁶⁰ Han kritiserte hans forgjenger Harold Ford for å ha gitt amerikansk støtte til totalitære stater dersom det kunne tjene USAs interesser.⁶¹

3.2 Juhayman al-Uteibis og gruppens opprinnelse

Gjennom 40-tallet levde fortsatt store deler av Saudi Arabias befolkning i sin gamle nomadekultur. I denne kulturen vokste saudieren Juhayman al-Uteibi opp. Juhaymans far hadde kjempet med det som en gang hadde vært den mektige Ikhwan-stammen. Juhayman var negativt innstilt til moderniseringen som var i emning i det saudiske samfunnet, slik Ikhwan-generasjonene hadde vært før han. Som ung mann arbeidet Juhayman i det saudiske militæret, men tilbragte all fritid i konservative miljøer for å lære om det han mente var den riktige praktiseringen av Islam. Han var stolt av å tilhøre generasjonen av Ikhwan.⁶²

På 60-tallet ble Juhayman en av grunnleggerne av en konservativ religiøs gruppe i Saudi Arabia. Gruppen ble mot slutten av 60-tallet stadig mer radikal. De hadde et puritansk levesett og

⁵⁹ Crane et al., *Imported Oil and U.S. National Security*, 27.

⁶⁰ Schmitz and Walker, "Jimmy Carter and the Foreign Policy of Human Rights: The Development of a Post-Cold War Foreign Policy," 119-20.

⁶¹ Kaufman and Kaufman, *The Presidency of James Earl Carter Jr*, 45.

⁶² Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 18-25.

distanserte seg fra resten av samfunnet og dens modernisering. De mente staten styrte vekk fra islamske prinsipper. Juhayman fordømte landets regime, statlige institusjoner og personer som tidligere hadde hatt en sentral rolle i gruppen hans. Han hadde sluttet i hæren for å vie all sin tid til å praktisere Islam. Utover 70-tallet ble gruppen ansett som kontroversiell. Som følge av sine uttalelser var Juhayman blitt en ettersøkt mann av saudiske myndigheter.⁶³

I 1977 i Saudi Arabia ble den største massearrestasjonen i saudisk historie utført. Myndighetene ville fengsle Juhayman og hans gruppe for det de mente var et opprør mot dem. Juhayman unnslopp, men tjuefem av hans menn ble arrestert. Arrestasjonene virket mot sin hensikt og økte heller gruppens renommé. De ble av likesinnede sett på som en gruppe som kjempet «Guds sak» og deres ideologi ble forsterket. Omkring samme periode startet et apokalyptisk tankesett å ytres av Juhayman og hans indre sirkel i gruppen. De to neste årene utviklet dette seg til troen på at «Mahdi» skulle komme til jorden og drepe alle vantro. Tankesettet utviklet seg til en plan om at gruppen skulle okkupere Masjid al-Haram⁶⁴, den hellige moskéen i Mekka.⁶⁵

3.3 1978-1979 - Forholdets utfordringer del én: Fredsavtalen & trusselen fra Sovjetunionen

We will have a chance to succeed only if we take a strong stand with our friends, particularly the Saudis and King Hussein. We would make the point that the future shape of the Middle East will hang to a large extent on their and our ability to keep the radicals and the Soviets at bay. The best available tool is success in the peace process.⁶⁶

I et memorandum fra 24. november 1978 til Carter, la den nasjonale sikkerhetsrådgiveren Zbigniew Brzezinski frem det han mente burde være strategien fremover for Carter-administrasjonen i møte med Saudi Arabia. Han henviste til Camp David-avtalen og de pågående fredsforhandlingene mellom Egypt og Israel. Fredsavtalen hadde som mål å legge til rette for fred i Midtøsten.⁶⁷ Brzezinski uttrykte i memorandumet at USA måtte forsøke å overbevise saudiske myndigheter om at det beste alternativet for Saudi Arabia, var å støtte

⁶³ Huzaimi, *The Mecca Uprising - an Insider's Account of Salafism and Insurrection in Saudi Arabia*, 82 & 89.

⁶⁴ Okkupasjonen av Masjid al-Haram vil videre i studiet bli referert til som okkupasjonen av Mekka.

⁶⁵ Huzaimi, *The Mecca Uprising - an Insider's Account of Salafism and Insurrection in Saudi Arabia*, 60 & 92.

⁶⁶ Box 92: *National Security Affairs. Staff Material – Middle East Subject File. Weekly Reports: 2-12/77 through YAR: 1-6/79. Folder: Worst Case Scenarios: 11/78.*

⁶⁷ Vance, *Hard Choices : Critical Years in America's Foreign Policy*, 233.

fredsavtalen. Forhandlingene påvirket forholdet mellom USA og Saudi Arabia av flere grunner. En av dem var presset saudiske myndigheter fikk av flere muslimske stater om å distansere seg fra fredsavtalen. Muslimske stater mente at å støtte en slik fredsavtale var uakseptabelt fordi den ikke representerte arabiske staters krav. For saudiske myndigheter skapte fredsavtalen en interessekonflikt. De ønsket fred i området utenfor deres landegrenser, men å støtte fredsavtalen kunne virke mot sin hensikt. Dette skapte en utfordrende situasjon for forholdet mellom USA og Saudi Arabia.

26. mars 1979 hadde fredsavtalen blitt underskrevet mellom Egypt og Israel⁶⁸ uten at USA hadde oppnådd støtte fra saudiske myndigheter. Dette ble konstatert i et møte Carter-administrasjonen hadde om lag én måned etter signeringen av avtalen. Det kom frem i et møtoreferat: «Despite intense efforts, we have clearly failed to persuade the Saudis that it is in their interest to support the Camp David process.»⁶⁹ Fredsavtalen fikk dermed ikke effekten Carter-administrasjonen hadde håpet på i Midtøsten. Forholdet mellom USA og Saudi Arabia ble påvirket negativt som følge av dette da Carter-administrasjonens ambisiøse utenrikspolitikk hadde satt saudiske myndigheter under et stort press. Dette blir tydeliggjort i følgende utsagn i en rapport utarbeidet av Carter-administrasjonen:

The signing of the Israeli-Egyptian peace treaty on March 26 has changed completely the political picture in the Mid-East. Suffering more than any other country from that change is Saudi Arabia. The decisions facing the Saudis are truly agonizing and they approach them with fear and trepidation at times bordering on panic.⁷⁰

Saudiske myndigheter fryktet for sin egen sikkerhet og angrep mot landet sitt. Truslene var flere: Blant dem var frykt for sovjetisk ekspansjon mot deres landområde. Sovjetunionen påvirket også USA og deres interesser i Saudi Arabia, men gjennom andre premisser.⁷¹ USA befant seg i den kalde krigen med Sovjetunionen og ønsket å holde den andre stormakten

⁶⁸ Saunders, *The Other Walls : The Arab-Israeli Peace Process in a Global Perspective - Revised Edition*. 3.

⁶⁹ Box 15: Donated Historical Material Zbigniew Brzezinski..Collection. Geographic File Southwest Asia/Persian Gulf (2/79-12/79) through Southwest Asia/Persian Gulf (5/80) Folder: Southwest Asia/Persian Gulf (2/79-12-79). Title: PRC Meeting on Saudi Arabia, April 27, 1979, 2.

⁷⁰ Box 140: National Security Affairs. Staff Material - Middle East Chron File. Sick: 12/78 through Sick 4/24-30/79. Folder: Sick 4/29-30/79. Title: The politics of Reappraisal – Saudi Arabia Between the Thorn and the Fire, April 1979 (NLC-25-140-8-1-0).

⁷¹ I tillegg til nevnte Sovjetunionen og Israel var det en rekke flere sikkerhetstrusler fra saudisk perspektiv; deriblant Egypt og Sør-Jemen (I dag kjent som Jemen).

vekk fra området rundt Den persiske gulf. Sovjetunionen var interessert i et samarbeid med saudiske myndigheter. Sikkerhetsrådgiver Gary Sick mente at amerikanske myndigheter måtte gi uttrykk til saudiske myndigheter, at skulle de innlede et samarbeid med Sovjetunionen, kunne det få konsekvenser for forholdet mellom USA og Saudi Arabia:

«We need to make sure the Saudis are aware of the risks of flirting with the Soviets and the potential implications for our security relationship.»⁷²

USA brukte altså frykten saudiske myndigheter hadde for egen sikkerhet som et pressledd for å holde egne interesser intakt. Som følge av frykten saudiske myndigheter hadde for egen sikkerhet var dette det beste forhandlingskortet til USA. Å trygge saudiske myndigheter om at de hadde amerikansk støtte i fall de skulle havne i en konflikt, var en viktig del av deres forhold. Sick la frem en analyse i april 1979 om hvordan USA burde forsøke å håndtere forholdet med Saudi Arabia i perioden fremover:

In contrast to our relations with the small Gulf States, our relationship with the Saudis is driven by a need for close cooperation on a wide range of issues. The problem is not so much that of strengthening the relationship in particular areas as that of keeping our efforts in a variety of fields in harmony, with some sense of strategy and priority in the overall relationship.⁷³

Sick påpekte viktigheten av et tett samarbeid med saudiske myndigheter når det kom til flere punkter. Sikkerhet, økonomi, stormaktspolitikk, våpenavtaler og uroen i Iran var noen av dem. Han mente utfordringen for perioden fremover var å opprettholde en harmoni i forholdet med saudiske myndigheter, samtidig som de hadde en strategi på pågående saker som rammet begge parter. I tillegg til uroen over fredsavtalen og Sovjetunionen, var det en rekke andre ting utover 1979 som preget forholdet.

⁷² Box 140: National Security Affairs. Staff Material – Middle East Chron File Folder: Sick, 4/24-30/79. Title: PRC on Saudi Arabia, 4.

⁷³ Box 15: Donated Historical Material Zbigniew Brzezinski..Collection. Geographic File Southwest Asia/Persian Gulf (2/79-12/79) through Southwest Asia/Persian Gulf (5/80) Folder: Southwest Asia/Persian Gulf (2/79-12-79). Title: PRC Meeting on Saudi Arabia, April 27, 1979, 6.

3.4 1978-1979 - Forholdets utfordringer del to: Iran, intern uro i Saudi Arabia og våpenavtaler

En annet hendelse som preget forholdet mellom USA og Saudi Arabia var revolusjonen som hadde brutt ut i Iran. Det amerikanskvennlige regimet i Iran hadde blitt tvunget fra sin stilling, og det nye regimet styrt av Ayatollah Khomeini, hadde antiamerikanske holdninger. 4. november 1979 ble det amerikanske ambassadepersonellet i hovedstaden Teheran tatt til gisler av en sint folkemengde som var tilhengere av Khomeini.⁷⁴ Dette førte til at oljedistribusjonen fra Iran til USA ble stanset.⁷⁵ Dette preget forholdet mellom USA og Saudi Arabia, fordi USA i større grad var avhengig av å opprettholde en god relasjon med saudiske myndigheter for å vedlikeholde oljedistribusjonen. Revolusjonen i Iran ble enda en hendelse som gjorde det viktig for USA å ivareta sikkerheten til saudiske myndigheter, nettopp for å ivareta egne interesser. Saudiske myndigheters sikkerhet ble evaluert av Carter-administrasjonen i et møte i april 1979, hvor det ble vurdert om uroen i Iran påvirket Saudi Arabia internt og om det saudiske regimets sikkerhet var i fare:

In managing the relationship we will need to continue to pay careful need to the prospects for political stability in Saudi Arabia. Our review in the wake of the Iranian developments has produced the assessment that for the foreseeable future the outlook for survival of the Saudi regime remains favorable. Some observers, however, are increasingly concerned at indications of elements of potential instability. Clearly there are internal which bear watching, notably whether the regime and its traditional political institutions can remain responsive to the aspirations of a society undergoing rapid economic and social change.⁷⁶

Det ble antatt at saudiske myndigheter hadde en god mulighet til å holde sin posisjon i landet under Iran-revolusjonen. Enkelte i Carter-administrasjonen var mer bekymret for at intern uro i landet kunne påvirke regimets stabilitet. Saudi Arabia endret seg raskt økonomisk og sosialt, og slike endringer var ikke ønskelig i alle samfunnslag. I et møte noen uker senere uttalte Brzezinski at han trodde saudiske myndigheter anså eksterne trusler som større enn interne trusler, når det kom til eventuelle angrep mot regimets legitimitet. Brzezinski ble av andre i Carter-administrasjonen gjort oppmerksom på hvor fort en situasjon kunne snues innad i et land

⁷⁴ Bowden, *Guests of the Ayatollah : The First Battle in the West's War with Militant Islam*, 4-5.

⁷⁵ T. Michael Ruddy, *Jimmy Carter : Politician with Principles*, First Men, America's Presidents Series (New York: Nova Science Publishers, 2011), 117.

⁷⁶ *Box 15: Donated Historical Material Zbigniew Brzezinski..Collection. Geographic File Southwest Asia/Persian Gulf (2/79-12/79) through Southwest Asia/Persian Gulf (5/80) Folder: Southwest Asia/Persian Gulf (2/79-12-79). Title: PRC Meeting on Saudi Arabia, April 27, 1979, 1.*

ved å se til Iran. Til dette svarte Brzezinski: «The Saudis seem more confident that they can handle problems inside their country. The threat comes from outside.»⁷⁷ Sitatene illustrerer at det var enkelte i Carter-administrasjonen som forutså at intern uro kunne oppstå i Saudi Arabia. Det var altså noen som advarte mot de konservative kreftene i Saudi Arabia og at det kunne bli et uromoment om den raskt økende moderniseringen fortsatte. På en annen side fremstår det gjennom Brzezinskis uttalelser at amerikanske myndigheter anså den eksterne trusselen som størst når det kom til eventuelle angrep mot det saudiske regimet.

Som nevnt hadde revolusjonen i Iran fjernet oljevirkosomheten mellom Iran og USA. Dette visste også saudiske myndigheter, som forsøkte å utnytte situasjonen for å gagne egne politiske interesser. De forsøkte blant annet å forhandle frem bedre salgspriser for oljen de solgte til USA. I et møte i Washington ga Sick uttrykk for hvordan situasjonen burde håndteres:

«Oil is a liability to the degree that differences over production and pricing drive us apart and complicate our relationship on other issues. But it is also an asset since it is an area where cooperation can work to our mutual advantage.»⁷⁸

Sick mente at oljen Saudi Arabia besittet kunne bli ansett som en byrde i forholdet fordi den kunne skape forskjeller i oljeproduksjon og uenigheter i prissettingen av den. Likefullt mente Sick oljen var en ressurs fordi den tilrettela for en plattform hvor både USA og Saudi Arabia måtte forsøke å finne løsninger som gavnet begge sider. Med dette mente Sick at saudiske myndigheter, til tross for situasjonen som oppsto i Iran, ikke kunne skyve USA for langt unna seg når det kom til økonomiske spørsmål. Et stort sprang mellom oljepris og amerikansk betalingsvillighet kunne skape avstand innenfor andre pressende saker fra et saudisk perspektiv. Et aspekt for denne tankegangen var blant annet saudiske myndigheters pågående frykt for angrep fra potensielle fiender, slik det ble vist til i forrige kapittel. Likefullt var det andre aspekter av forholdet mellom USA og Saudi Arabia, som saudiske myndigheter ønsket å ivareta. I tillegg til all oljehandel mellom statene hadde Saudi Arabia blitt en stor kunde for

⁷⁷ Box 141: *National Security Affairs. Staff Material – Middle East Chron File. Sick: 5/1-17/79 through Sick: 9/12-30/79. Folder: Sick 5/79. Title: Middle East Security Issues, 5.*

⁷⁸ Box 140: *National Security Affairs. Staff Material – Middle East Chron File Folder: Sick, 4/24-30/79. Title: PRC on Saudi Arabia, 3.*

USA innenfor salg av våpenteknologi. For saudiske myndigheter var det viktig å anskaffe moderne våpenteknologi for å ivareta sin egen sikkerhet. Fra 1950 og frem til 1976 eksporterte USA våpen i så stor grad til Saudi Arabia at de var blitt landet som kjøpte tredje mest våpen av alle «third world countries».⁷⁹ Våpenavtaler var derfor ofte et tema når statene møttes rundt forhandlingsbordet for å diskutere felles anliggender. Våpenforhandlingene var kompleks og hadde flere innfallsvinkler. Carter-administrasjonen hadde et ønske om å bevare posisjonen som staten som solgte den største andelen av våpen til saudiske myndigheter. På den ene siden var det viktig for amerikanske myndigheter å selge våpen for å forsikre seg om at saudiske myndigheter ikke henvendte seg til andre distributører og fikk det de ønsket gjennom saudisk kjøpekraft. På en annen side måtte eventuelle salg evalueres av Carter-administrasjonen med tanke på vedlikehold av relasjoner innenfor stormaktspolitikken, så vel som innenrikspolitikken. Saudiske myndigheter var kjøpevillige, og eventuelle salgsavtaler måtte stanses fra amerikansk side. utfordringer rundt dette kommer frem i et mulig salg av seksti F-15 kampfly til Saudi Arabia i 1978.⁸⁰ En av klagen kom fra medlemmer av USAs senat: «Sixty F-15's would destabilize the Arabi-Israeli balance of power.»⁸¹ Senetet fryktet at salg av kampfly av denne kvaliteten kunne endre maktbalansen til fordel for Saudi Arabia mot Israel. Dette skapte enda en utfordring ved å opprettholde et godt forhold til saudiske myndigheter. Fra et saudisk perspektiv kunne våpenforespørsler av denne karakteren bestå av lange forhandlinger, amerikansk unnvikelse fra å svare på forespørsler, og utsettelse. Dette kunne være frustrerende og dermed være en pådriver for et irritabelt forhold mellom statene.

3.5 1978-1979 - Forholdets utfordringer del tre: Carters uttalte verdier vanskelig å imøtekomme overfor Saudi-Arabia

Carters uttalelser under valgkampen om en ny retning for amerikansk utenrikspolitikk⁸² hadde etter kort tid som sittende president blitt skiftet ut med en pragmatisk tilnærming inn mot Saudi Arabia. Carter-administrasjonen mottok i 1978 en klage fra Zionist Organization of America. Kritikken var rettet mot Carters utenrikspolitikk i Saudi Arabia og måten brudd på menneskerettigheter i landet ble håndtert av Carter-administrasjonen. Klagen gjaldt to briter

⁷⁹ Digital kilde hentet fra *The Jimmy Carter Presidential Library and Museum: Research NLC-4. Box 0001. Folder 0003. NLC-4-1-3-8-5. Table 2.*

⁸⁰ Bronson, *Thicker Than Oil : America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia.* 142.

⁸¹ *Box 67: National Security Affairs Brzezinski Material. Country File Romania: 4/80-1/81 through Saudi Arabia: 8-11/79 Folder: Saudi Arabia, 1-5/78. Dato: 24. Januar, 1978.*

⁸² Schmitz and Walker, "Jimmy Carter and the Foreign Policy of Human Rights: The Development of a Post-Cold War Foreign Policy," 119-20.

som arbeidet i Saudi Arabia. De hadde blitt pisket for å ha brutt saudiske regler som forbød alkohol. Videre kom det frem i klagen at en saudisk kvinne og mann hadde blitt drept, fortrinnsvis gjennom steining og halshugging.⁸³ Dødsdommene hadde blitt gitt som følge av at de hadde hatt samleie utenfor ekteskap.⁸⁴ Avslutningsvis i klagen fra organisasjonen, var en bemerkning om at USA til sammenligning aldri nølte med å kritisere Sovjetunionen eller Sør-Afrika for manglende menneskerettigheter.⁸⁵

USAs utenrikspolitiske mål i Saudi Arabia baserte seg ikke på å fremme like verdier og menneskerettigheter.⁸⁶ Kritikken fra Zionist Organization of America sammenfaller en rekke hendelser som gjenspeiler hvordan Carter-administrasjonen ikke tok tak i et vedvarende problem. Det var utvilsomt store sosiale forskjeller mellom USA og Saudi Arabia. Amerikanere som bodde i Saudi Arabia på 70-tallet mistrivdes. Dette kommer frem i en rapport om levekårene i Saudi Arabia, av en amerikaner som hadde jobbet i landet på 70-tallet.⁸⁷

3.6 Oppsummering

Forholdet mellom USA og Saudi Arabia ble innledet på 1930-tallet og befestet seg ved oljefunn i 1938. Siden den gang har forholdet vært viktig for amerikansk utenrikspolitikk, primært gjennom et økonomisk fokus. Gjennom 70-tallet har flere saker preget statenes forhold til hverandre innenfor stormaktpolitikken. Uavhengig av utfordringene før okkupasjonen var fokuset for amerikansk utenrikspolitikk i møte med Saudi Arabia primært å stanse sovjetisk ekspansjon og ivareta oljedistribusjonen, noe de mente var mulig om de bidro inn mot sikkerhet for å opprettholde et stabilt saudisk regime.

⁸³ Nessiter, «Saudi Arabia Says Princess Was Executed for Adultery.»

⁸⁴ Saudi Arabia fulgte (og følger fortsatt) sharia-loven, som blant annet innebærer forbud mot å drikke alkohol og samleie utenfor ekteskap. Les mer om dette i Vikør «Ei verd bygd på Islam», 273-274.

⁸⁵ *Box CO-53: White House Central Files. Subject File Countries General, CO 134 1/2077-1/20/81 through Executive, CO 141 7/1/77-5/31/78. Folder: CO 134 General 1/20/77-1/20/81. Title: U.S Foreign Policy and Violations of Human Rights in Saudi Arabia.*

⁸⁶ Rüdiger Graf, "An Unequal Alliance: U.S.-Saudi Oil Relations," *Diplomatic history* 46, no. 3 (2022): 636-38.

⁸⁷ *Box 12: National Security Affairs. Brzezinski Material VIP Visit File. Portugal through Sudan. Folder: Saudi Arabia, Crown Prince Fahd 5/24/77. Title: Living Conditions in Saudi Arabia, 1.*

4.0 Okkupasjonen av Mekka

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for hendelsesforløpet under de to første dagene av okkupasjonen. Videre vil det redegjøres for hvordan saudiske- og amerikanske myndigheter håndterte okkupasjonen. Det vil i tillegg argumenteres for at til tross for amerikanske lovnader om sikkerhet, kartleggingsmøter og rapporter som skulle bidra til å vedlikeholde saudisk stabilitet og med det amerikanske interesser, fremsto USA dårlig forberedt på en hendelse av denne karakteren i Saudi Arabia. Det vil også argumenteres for at amerikansk etterretningsarbeid var kritikkverdig under den første fasen av okkupasjonen. I tillegg vil det hevdes at USAs håndtering av okkupasjonen førte til problemer for deres utenrikspolitikk flere steder i Midtøsten. Avslutningsvis vil det drøftes om uroen mot amerikanske mål kunne vært minimalisert hadde amerikansk personell, som arbeidet med okkupasjonen, håndtert den annerledes.

4.1 20. november 1979: Angrepet på Masjid al-Haram

Tusenvis av mennesker hadde samlet seg for morgenbønnen rundt den femten meter høye kabaen⁸⁸ i moskéen Masjid al-Haram. Det var en tradisjonsrik dag innenfor islamsk tidsregning siden det var muharram,⁸⁹ og i folkemengden hadde muslimer fra hele verden samlet seg for å be med imamen Sheikh Mohammed Ibn Subeil.⁹⁰ Idet Subeil startet bønneritualet foran kabaen, hørtes lyden av skudd slå akustisk i veggene fra flere av inngangspartiene i den store moskéen. Folk som kun hadde hørt skudd forsto ikke hva som skjedde, men ved neste øyekast kunne de se flere væpnede menn rundt seg i folkemengden. Subeil, som fortsatt sto ved kabaen foran folkemengden, ble dyttet til side av de væpnede mennene. Mikrofonen han hadde ble tatt fra ham. I kaoset som oppsto kunne fortsatt enkelte skudd høres rundt om i moskéen, og for sivile hadde stemningen i løpet av minutter gått fra velbehag til sjokk.

Alle inngangsportene ble i løpet av kort tid barrikadert. Rundt kabaen begynte en av okkupantene, Khalid al-Yami, sin tale gjennom mikrofonen til folkemengden.⁹¹ Ved siden av al-Yami sto lederen for gruppen, Juhayman. Juhaymans gruppe skulle utfordre selve fundamentet i den arabiske verden - måten å forstå Islam på.

⁸⁸ Den viktigste helligdommen innenfor Islam som enhver muslim ber mot.

⁸⁹ I henhold til islamsk tidsregning var det starten på år 1400. Tidsregningen er datert fra da profeten Muhammed flyktet fra Mekka til Medina, som blir sett på som starten på Islam (år 622 e.Kr)

⁹⁰ Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 71.

⁹¹ Huzaimi, *The Mecca Uprising - an Insider's Account of Salafism and Insurrection in Saudi Arabia*, 102.

Al-Yami proklamerte en rekke krav foran folkemengden ut gjennom høytaleranlegget. Okkupantene opplevde at landet stadig mer unnvikte fra skriftene i Koranen. De var motstandere av måten Saudi Arabia ble styrt på, og ville styrte kongemakten. De krevde at et renere puritansk Islam skulle praktiseres. I tillegg ønsket de å fjerne samarbeidet med vestlige land, som USA, og beholde oljen og sine ressurser innad i islamske land. De ønsket å kvitte seg med moderniseringen som skjedde i landet, både strukturelt, men også på individuelt nivå. Kvinner skulle blant annet vekk fra det offentlige rom igjen. Al-Yami proklamerte også om at de ikke ønsket å skade noen.

Talen bundet til slutt ned i at de hadde «Mahdi» med seg i sin sak, og at dette var et kall fra Gud selv.⁹² «Mahdi» var Muhammed al-Qahtani, Juhaymans svigerbror og nærmeste venn. De ønsket at folkene i moskéen skulle vise sin støtte til Mahdi, ved å tre frem og kysse hans hånd. Den neste timen rundt kabaen ble tilbragt ved at flere i publikum gikk og kysset hånden til «Mahdi». Noen gjorde det fordi de trodde på talen de hadde hørt, mens andre gjorde det på grunn av presset som opplevdes fra okkupantene. Talen om Mahdi hadde utvilsomt effekt, for det var sterk retorikk innenfor Islam å fremme dette.⁹³

Mens talen pågikk rundt kabaen inntok andre okkupanter strategiske posisjoner i moskéen, og slo ned det lille av motstand de møtte i og utenfor inngangsportene.⁹⁴ Deretter barrikaderte de inngangsportene, og fra de høye bønnetårnene som runget over moskéen kunne snikskyttere treffe mål flere hundre meter unna i gatene utenfor det hellige bygget. Gruppen var tungt bevæpnet og hadde mye ammunisjon.

Imamen Subeail, som hadde stått ved kabaen ved morgenbønnen klarte å unnsnippe søkelyset til okkupantene og i kaoset ta seg vekk fra kabaen. I løpet av morgentimene klarte han å kle av seg sine tradisjonsrike klær og blende inn med noen indonesere som ikke snakket arabisk, og dermed ikke forsto hva som skjedde.⁹⁵ Disse ble av okkupantene ansett som verdiløse å ha med seg i det som ventet, og mange av dem slapp unna gjennom et vindu som gikk ut mot den ene

⁹² Bruce, *Fundamentalism*, 11.

⁹³ Muqtada, "Radicalism in Islam: The Politicization of the Mahdawayah Hadith among the Mahdi Movement," 104.

⁹⁴ Box 35: Chief of Staff Jordan. Iran, 4/80 through Hewell, Barbara, 1979 (Appointment) Folder: [Iran] – Saudi Arabia, 1979—Seizure of «Mecca» Title: (S) Occupation of Grnd Mosque, Mecca, 2.

⁹⁵ Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 71-74.

gaten. Subeil slapp unna med disse og rapporterte til myndighetene om voldelige gisseltakere, selv om de innledningsvis hadde proklamert om at sivile ikke var i fare. På generell basis opplevde folk situasjonen ulikt, som blir naturlig gitt moskéens størrelse og spredningen av folk. En annen faktor er den store folkemengden fra ulike nasjoner hvor enkelte ikke forsto arabisk, og at enkelte som unnslopp ikke hadde vært i nærkontakt med noen av okkupantene.

Okkupasjonen var planlagt måneder i forveien.⁹⁶ De siste ukene hadde Juhayman og hans gruppe gjort en rekke tiltak for å være forberedt på det som ventet. De hadde bestikket vakter med løsesummer for å frakte biler inn i moskéen. Flere rom under moskéens bakkeplan var leid, og i dem var det blitt oppbevart mat som skulle vare over en lengre periode. I tillegg var tilsynelatende uskyldige gjenstander oppbevart for å brukes under selve okkupasjonen, som bildekk til å tenne på og skape røykskyer for å ødelegge sikten til fienden. Våpen og ammunisjon ble smuglet inn ved hjelp av kister som de hadde tatt forbi vaktposter uten problem.⁹⁷ Juhayman, «Mahdi» og resten av okkupantene hadde i løpet av morgentimene forvandlet moskéen til en festning.

Noen timer etter okkupasjonen hadde startet, fikk myndighetene rapporter om hendelsesforløpet i moskéen. De fremsto uforberedt på en slik situasjon, og flere av Saudi Arabias ledere var på tjenestereise i andre land.⁹⁸ Det fantes ingen protokoller for hvordan en slik hendelse skulle håndteres, og de forsto raskt at de måtte handle. De manglet informasjon om hva som var årsaken til angrepet, og hvem som sto bak. Myndighetene visste heller ikke hva målet til okkupantene var, eller hvor mange de var. Sivile som hadde klart å unnsnippe moskéen de første morgentimene ga tvetydige rapporter om okkupantenes identitet.⁹⁹ Enkelte hevdet okkupantene var iranere, som støttet revolusjonen som fant sted i Iran. Andre hevdet det var historien om «Mahdi» som var gruppens uttalelse. I tillegg var det rapporter som pekte mot sjiamuslimer, en annen religiøs minoritet i landet. Tilfeldighetene ville ha det til at det samme dag hadde brutt ut opptøyer med sjiamuslimer andre steder i landet.¹⁰⁰ Det var ingen rapporter saudiske myndigheter mottok som tydet på at angrepet på moskéen var fra ikke-muslimer. Heller ikke et estimert antall av okkupantene viste seg å være enkelt å anskaffe i kaoset som

⁹⁶ Huzaimi, *The Mecca Uprising - an Insider's Account of Salafism and Insurrection in Saudi Arabia*, 140.

⁹⁷ I Mekka hendte det før at den avdøde ble bragt til Masjid al-Haram en siste gang før personen ble gravlagt.

⁹⁸ Bronson, *Thicker Than Oil : America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*. 145.

⁹⁹ Box 35: Chief of Staff Jordan. Iran, 4/80 through Hewell, Barbara, 1979 (Appointment). Folder: [Iran] – Saudi Arabia, 1979-Seizure of «Mecca». Title: Iranian Agitation of Saudi Shias and Mecca Mosque Occupation, 3.

¹⁰⁰ Jones, "Rebellion on the Saudi Periphery: Modernity, Marginalization, and the Shia Uprising of 1979," 213.

hadde oppstått i den store moskéen.¹⁰¹ Som Mekkas øverste beskytter var studiet Saudi Arabia sto ovenfor svært alvorlig. Det helligste innenfor Islam var angrepet, og reaksjoner om angrepet i landet og utenfor dens grenser kunne bli kritisk. Flere av statsoverhodene som var på tjenestereise i andre land startet umiddelbart med å planlegge en rask hjemreise til Saudi Arabia. Klokken 12:00, cirka seks timer etter angrepet ble innledet, stengte den saudiske myndigheten telefonlinjene innad og ut av landet.¹⁰² Samtidig ble gatene utenfor moskéen, hvor det hadde vært skuddvekslinger i morgentimene, stengt for all trafikk og forbipasserende. Nasjonale kampstyrker samlet seg rundt hele moskéen, slik at de hadde kontroll på alle utganger. Gjennom hele dagen ble ingenting av det som skjedde publisert offentlig på TV eller radio, for saudiske myndigheter hadde et håp om å rydde stille opp i okkupasjonen.¹⁰³ USA ble heller ikke kontaktet til tross for deres sikkerhetsavtale ovenfor Saudi Arabia.

Et av de viktigste gjøremålene som myndighetene hadde de første morgentimene var av religiøs karakter. Ingen vold kunne utøves i moskéen før ulamaen hadde sanksjonert en fatwa på dette.¹⁰⁴ Ulamaen var de høyest lærde innenfor islamsk teologi i Saudi Arabia.¹⁰⁵ De ble kontaktet og alle fikk samme hastende beskjed om å ta seg til Mekka fortløpende. For i moskéen hvor det ikke var lov å ta noe liv, og selv ikke fjerne ugress som vokste opp mellom brosteinene, ble det tidlig klart at menneskeliv ville gå tapt de neste dagene skulle moskéen gjenvinnes.

Situasjonen var uoversiktlig for saudiske myndigheter, som gjenspeiler seg godt i noe av hendelsesforløpet de første timene. Veien utenfor moskéen blir ikke avstengt før flere timer etter angrepet var blitt innledet, og de første som prøver å innta moskéen blir skutt mot. Dette vitner om at de ikke forsto alvorligheten i situasjonen. I tillegg kan det hevdes at saudiske myndigheter ikke ønsket å dele hendelsen med noen, heller ikke amerikanere, er interessant. Dette fordi statene tilsynelatende hadde samarbeidet tett perioden i forveien om landets sikkerhet. Dette antyder at deres pågående forhold hvor militær støtte og teknologi kunne blitt gitt til Saudi Arabia under de første timene av okkupasjonen ikke var et alternativ. Saudiske

¹⁰¹ Antall okkupanter er fortsatt noe som historikere er uenige i. Flertallet anslår at det var mellom 300-500 okkupanter, imens andre mener det var nærmere 1000. Det høyeste estimerte antallet er fra kronprins Fahd selv, som kort tid etter okkupasjonen inntraff uttalte til Carter at det var 1200 okkupanter.

¹⁰² Box 68: *National Security Affairs Brzezinski Material. Country File Saudi Arabia: 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81. Folder: Saudi Arabia, 3/80. Title: Mecca Mosque Incident, 7.*

¹⁰³ Box 35: *Chief of Staff Jordan. Iran, 4/80 through Hewell, Barbara, 1979 (Appointment). Folder: [Iran] – Saudi Arabia, 1979-Seizure of «Mecca». Title: Violence in Mecca. (S), 1.*

¹⁰⁴ Brockopp and Outka, *Islamic Ethics of Life: Abortion, War, and Euthanasia*, 7-8.

¹⁰⁵ Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 67.

myndigheter visste at amerikanerne oppholdte seg i byen Jiddah, kun én time fra Mekka. Saudiske myndigheter kunne dermed valgt å benytte seg av amerikansk militærmakt på ulike måter de påfølgende timene. Dette vitner om et forhold hvor Saudi Arabia på sin side ikke ønsket å engasjere amerikanerne.

På en annen side kan det argumenteres for grunner som gjorde det unaturlig for saudiske myndigheter å trekke inn USA på dette stadiet. Siden angrepet fant sted i Mekka var religiøse lover klare på at ingen ikke-muslimer var tillatt å entré byen, og dette utelukket dermed fysisk hjelp fra USA.¹⁰⁶ En annen grunn kan være at flere medlemmer av den saudiske kongefamilien var på tjenestereise i utlandet, og måtte selv ta seg til Mekka. Dette i kombinasjon med at telefonlinjer ble sperret gjorde at alternativet om å kontakte amerikanerne ble minsket. Et annet aspekt er ved å se tilbake til møtet Carter-administrasjonen hadde om Saudi Arabia noen måneder i forveien. Brzezinski hadde som nevnt uttalt at saudiske myndigheter virket selvsikre på at de kunne håndtere problemer i sitt eget land. Noen måneder befant saudiske myndigheter seg i en slik situasjon, og refereres det til denne samtalen virket de komfortable med å håndtere dette selv.¹⁰⁷ Et siste argument er stoltheten den saudiske kongefamilien ville mistet om det hadde kommet for offentligheten at de hadde kontaktet amerikanerne så fort angrepet var et faktum. Siden Mekka bærer mye ansvar med seg sett fra et religiøst perspektiv, ville det gjenspeilet svakhet overfor muslimske stater, skulle Saudi Arabia ha funnet på å kontakte «fienden» for bistand.

4.2 Amerikansk identifisering av okkupanter

Nyheten om angrepet i moskéen kom som en overraskelse på ambassadepersonellet ved den amerikanske ambassaden i Jiddah. Det var ingen amerikansk etterretning som mistenkte et angrep i landet. Det var heller ikke mottatt henvendelser fra saudiske myndigheter om at de hadde egen etterretning eller konkrete beskjeder, om at de anså et angrep som nært forestående. Angrepet fikk umiddelbart stor oppmerksomhet fra ambassadepersonellet, og det ble satt i gang

¹⁰⁶ Hassner, *War on Sacred Grounds*. 137.

¹⁰⁷ Henviser tilbake til kapittel: «3.4 1978-1979 - Forholdets utfordringer del to: Iran, intern uro i Saudi Arabia og våpenavtaler» på side nitten hvor Brzezinski beskriver hvordan saudiske myndigheter mener de kan håndtere intern uro i landet.

prosesser for å skaffe etterretning om hendelsesforløpet, samt forsøke å identifisere hvem som sto bak angrepet.

Kommunikasjonen ut av landet måtte gjøres gjennom memorandum, noe som var med på å skape stor hyppighet med sendinger til og fra Washington. I noen av memorandumene ble det gjort antagelser om hvem som kunne stå bak angrepet. Det ble dratt paralleller mellom en annen hendelse som hadde oppstått i Saudi Arabia, og som kunne ha en sammenheng med angrepet i moskéen. I forbindelse med den tradisjonelle pilgrimsferden for muslimer til Mekka, hadde en stor andel iranere krysset den saudiske grensen via Kuwait. I Mekka ble det rapportert om at bare halvparten av iranerne som ble registrert av saudisk grensepersonell hadde ankommet den hellige byen. Det ble videre rapportert at den andre halvparten måtte oppholde seg andre steder i landet.¹⁰⁸ Denne rapporten og tidspunktet angrepet falt på, så ut til å ha stor innvirkning på at Iran tidlig ble ansett som hovedmistenkt i angrepet på moskéen, av amerikansk ambassadepersonell i Jiddah.¹⁰⁹

Min tolkning av dette er at dette var svakt etterretningsarbeid av USA. Det ble trukket til raske konklusjoner basert på hendelser som korrelerte i samtiden. Jeg mener at ambassadepersonell unnlot å behandle angrepet på moskéen som en enkeltstående hendelse. Dersom USA var opptatt av et stabilt saudisk regime er det påfallende hvor raskt de pekte ut okkupantenes identitet basert på løse rapporter, i stedet for å opprette eget etterretningsarbeid om hendelsen. Denne påstanden om manglende info understøttes av å se til Carter sin dagbok fra 20. november. Carter skrev at imamen i moskéen, Ibn Subeail, døde under angrepet.¹¹⁰ Dette antyder at selv presidenten mottok misledende informasjon på et tidlig stadium. Imidlertid skapte nedstengingen av telefonlinjene¹¹¹ i tjuefire timer et scenario hvor kritisk informasjon måtte formuleres skriftlig.¹¹² Dette gir dermed økt sannsynlighet for at enkelte setninger og ord kan ha blitt misforstått eller dratt ut av proporsjoner mellom avsender og mottaker. Likevel mener

¹⁰⁸ Box 35: Chief of Staff Jordan. Iran, 4/80 through Hewell, Barbara, 1979 (Appointment) Folder: [Iran]—Saudi Arabia, 1979—Seizure of «Mecca». Memorandum fra Jiddah til Washington. Title: Iranian Agitation of Saudi Shias and Mecca Mosque Occupation.

¹⁰⁹ Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 95.

¹¹⁰ Carter, *White House Diary*, 371.

¹¹¹ I boken til Trofimov skriver han at den amerikanske ambassaden i Jiddah fikk beskjed om angrepet fra danske og britiske delegater i landet (s. 89). Dette er feil. Det primærkildene forteller er at disse delegatene informerte om stengte telefonlinjer.

¹¹² Box 35: Chief of Staff Jordan. Iran, 4/80 through Hewell, Barbara, 1979 (Appointment) Folder: [Iran]—Saudi Arabia, 1979—Seizure of «Mecca». Title: (S) Occupation of Grand Mosque Mecca.

jeg argumentasjonen om at amerikanerne manglet gode etterretningsrutiner er fremtredende. Dette illustreres også ved å se til et memorandum fra daværende ambassadør i Jiddah, John West, datert 11. desember 1979: «Questions remain about identity of attackers, but information now available indicates they were religiously motivated zealots, predominately Saudi.»¹¹³ Formuleringen tyder på at ambassadepersonell fortsatt ikke var sikker på hvem som hadde stått bak okkupasjonen, flere dager etter den var over.

Et annet aspekt med den amerikanske ambassadens tilnærming til angrepet var hvor naive de fremsto. Det kan spekuleres i om at hadde et angrep vært regissert av Iran ville det vært naturlig, med tanke på forholdet USA hadde med Saudi Arabia, at USA ville blitt kontaktet relativt raskt for bistand. En slik tilnærming medfører at angrep av en slik skala som amerikanske memorandum beskrev ved innledningen av okkupasjonen gjør det vanskelig å se for seg et scenario hvor saudiske myndigheter ikke kontakter USA for bistand.

Samme dag ble Carter informert av utenriksminister Cyrus Vance om at det måtte tas en beslutning inn mot amerikansk utenrikspolitikk som følge av angrepet på moskéen. Avgjørelsen Carter ble presentert, var om USA skulle stanse sendingen av militære fartøy inn i Den persiske gulf. Rådet fra Vance var å stanse sendingen fordi han mente dette var det sikreste for å ivareta amerikanske utenrikspolitiske interesser siden hendelsesforløpet i Mekka fortsatt var uklart. Vance forutså at okkupasjonen av Mekka kunne bli portrettert som noe USA var involvert i av antiamerikanske stater eller grupperinger i Midtøsten. Synlige militære fartøyer fra USA utenfor Den persiske gulf, ville kunne tilføre slike påstander validitet.¹¹⁴ Carter besluttet å gå mot dette rådet, og fortsatte sendingen av militære fartøy. I lys av uklarheten over situasjonen kan dette ses på som en kontroversiell avgjørelse av Carter. Det interessante er at noen måneder i forveien hadde USAs sikkerhetsrådgiver Fritz Ermarth og Sick i et memorandum til Brzezinski, gitt en analyse av hvilke konsekvenser økt militær tilstedeværelse i Midtøsten og Den persiske gulf kunne føre til. De pekte på samme problemstilling som Vance hadde lagt frem for Carter:

¹¹³ Box 68: National Security Affairs Brzezinski Material. Country File Saudi Arabia: 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81. Folder: Saudi Arabia, 3/80. Title: Mecca Mosque Incident, 1.

¹¹⁴ Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 96.

There is a “catch 22“ danger in attempting to assess the advisability of increased US presence in terms of local attitudes. Radical nationalists will never favor out. Our friends fear that US presence will provoke trouble for them from which we will retreat, leaving them in the lurch.¹¹⁵

Carters nærmeste rådgivere var klar over hvilke negative konsekvenser økt militær tilstedeværelse kunne medføre til, noe som indikerer at valget Carter tok om å fortsette å sende militære fartøy, var en avgjørelse som gikk mot råd fra flere av hans rådgivere.

4.3 21. November: Okkupasjonen av Mekka hadde en korrelasjon til at amerikanere døde i Midtøsten

De saudiske statsoverhodene hadde i løpet av 21. november samlet seg på et hotell som lå strategisk til, noen hundre meter fra moskéen.¹¹⁶ Utenfor hotellet var pågående skuddvekslinger og tilløp til kamper mellom okkupantene og nasjonale kampstyrker. Saudi Arabia mobiliserte alle sine styrker utenfor moskéen og på dag to var hæren, spesial- og sikkerhetsstyrker, og General Intelligence Presidency (GID) involvert og klar for videre retningslinjer fra myndighetene.¹¹⁷ På dette tidspunktet hadde saudiske myndigheter identifisert Juhayman og okkupasjonsgruppen. Juhayman hadde en forhistorie med ulamaens øverste leder Abdelaziz Bin Baz. Bin Baz hadde vært engasjert i gruppen før den ble radikaliseret, hvor han tidligere hadde vært gruppens religiøse lærd og i en periode betalt leiesummer for gruppens fellesboliger.¹¹⁸ I 1977, da flere i gruppen ble fengslet av saudiske myndigheter som følge av deres radikale uttalelser, brukte Bin Baz sin maktposisjon og fikk dem løslatt. Dette fordi han delte noe av det konservative tankesettet til gruppen.¹¹⁹

Til sammenligning med saudiske myndigheter som visste hvem som sto bak okkupasjonen, hadde amerikanske myndigheter fortsatt ikke identifisert okkupantene. De hadde ikke mottatt konkret informasjon som fraskrev Iran i å ikke stå bak okkupasjonen. I USA mottok Brzezinski

¹¹⁵ Box 15: Donated Historical Material Zbigniew Brzezinski..Collection. Geographic File. Southwest Asia/Persian Gulf (2/79-12/79) through Southwest Asia/Persian Gulf (5/80) Title: PRCs on Middle East/Persian Gulf (U), 2.

¹¹⁶ Jonathan Radwan Gornall, Rawan Wahab, Siraj, "Juhayman: 40 Years On," *Arab News* (2012).

¹¹⁷ Box 68: National Security Affairs Brzezinski Material. Country File Saudi Arabia: 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81. Folder: Saudi Arabia, 3/80. Title Mecca Mosque Incident, 2.

¹¹⁸ Huzaimi, *The Mecca Uprising - an Insider's Account of Salafism and Insurrection in Saudi Arabia*, 56 & 84.

¹¹⁹ Box 68: National Security Affairs Brzezinski Material. Country File Saudi Arabia: 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81 Folder: Saudi Arabia 3/80 Title: Mecca Mosque Incident, 2-3.

et memorandum fra sikkerhetsrådgiver Robert Hunter og Sick, som handlet om hvordan USA burde håndtere okkupasjonen av Mekka:

For us, the best outcome would be for the Mecca affair to be pinned directly on Khomeini. Second best (with far greater consequences) would be for the onus to be put on Shias, writ large. In the former case, pressure would be on Shias to demonstrate loyalty to Islam and against Khomeini; in the latter case, the divisions stimulated within Islam could have serious implications. But the choice is probably not up to us.¹²⁰

Ifølge memorandumet mente de det beste utfallet for amerikanske interesser var om Saudi Arabia var først ute med å offentliggjøre okkupantenes identitet. Memorandumet tyder på at Sick og Hunter mistenkte at Iran sto bak, eller at sjiamuslimer kunne være involvert. Det var altså en konsensus fra ambassaden i Jiddah og til statlige instanser i USA om at Iran sto bak. Videre ble det spekulert i hvorfor saudiske myndigheter ikke hadde offentliggjort hvem som sto bak okkupasjonen. De resonnererte seg frem til at saudiske myndigheter antageligvis fryktet at arabiske stater¹²¹ kunne støtte det iranske angrepet mot det saudiske regimet.¹²²

Det er spesielt to momenter som gjør denne observasjonen interessant. Det ene er at det indikerer at kommunikasjonen mellom saudiske og amerikanske myndigheter var relativt liten de to første dagene av okkupasjonen. Det andre er at det gir ytterligere substans i påstanden min om at USA fremsto uforberedt i sitt handlingsmønster da saudiske myndigheter havnet i en situasjon hvor deres sikkerhet var kritisk. Dette skjedde til tross for at Carter-administrasjonen til stadighet understreket viktigheten av å forstå de politiske rammene i Saudi Arabia for å ivareta amerikanske interesser. Dette kommer frem i en uttalelse av assisterende statssekretær, Harold Saunders, ved et konferansemøte i april 1979:

Its role in American policy considerations is crucial because what the Saudis do affects our oil supply, the international monetary system, the stability of the Middle East, the peace process, and other issues. As a result we need to understand the Saudi Government, its priorities, and the direction in which it is moving.¹²³

¹²⁰ Foreign Relations of the United States, 1977-1980, Volume XVIII: Middle East Region; Arabian Peninsula, red. Kelly M. McFarland, (Washington, DC: Government Printing Office, 2017), Dokument 202, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v18/d202>

¹²¹ Stater som saudiske myndigheter hadde et anstrengt forhold til, for eksempel Egypt og Sør-Jemen

¹²² Box 142: National Security Affairs Staff Material - Middle East Chron File Sick 10/79 through Sick: 2/1-20/80. Folder: Sick, 1/18-31/80. S. 657. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v18/d202>

¹²³ Box 82: National Security Affairs. Staff Material – Middle East Subject File. Saudi Arabia: 9-10/78 through Saudi Arabia: 8-10/79. Folder: Saudi Arabia, 4/79. Title: Summary Report of INR/XR Conference on Saudi Arabia, 1.

I lys av memorandumet fra Sick og Hunter var den amerikanske utenrikspolitiske strategien å ikke uttale seg offentlig om hvem som sto bak okkupasjonen. Det ser ut til at enkelte i Carter-administrasjonen forsto den negative effekten det kunne ha for amerikansk utenrikspolitikk om de involverte seg i religiøse anliggender i den muslimske verden. Imidlertid hendte det motsatte av planen Sick og Hunter la frem i memorandumet for Brzezinski. Amerikansk media omtalte hendelsen og overskriften i *The New York Times* var «*Mecca Mosque Seized by Gunmen Believed to Be Militants from Iran*».¹²⁴ USA var dermed først ute med identifiseringen av okkupantene. Det er forenelig å tro at denne sensitive informasjonen ble lekket til media av personell i amerikanske myndigheter. Spesielt sett opp mot at saudiske myndigheter ikke hadde uttalt noe om Iran eller okkupantenes identitet.¹²⁵

Anklagelsene om okkupantenes identitet ble mottatt med sinne i Iran. Gjennom radio svarte Khomeini med å anklage USA for å stå bak okkupasjonen.¹²⁶ Nyheten spredte seg til andre muslimske stater og noen av dem fulgte opp Khomeinis retorikk, og anklaget USA for å stå bak okkupasjonen.¹²⁷ En av disse statene var Pakistan. Av pakistansk media ble det strategiske valget Carter hadde tatt dagen i forveien om å fortsette å sende militære fartøy inn i Den persiske gulf, presentert i samme åndedrag som okkupasjonen av Mekka.¹²⁸ Akkurat slik som Vance hadde forutsett at kunne skje.

Dette førte til at omtrent 20 000 mennesker strømmet til gatene i hovedstaden Islamabad for å demonstrere mot USA. Situasjonen utviklet seg raskt, og cirka 500 av demonstrantene gikk til angrep på den amerikanske ambassaden. Angrepet var av svært voldelig karakter og førte til store ødeleggelser. Deler av ambassadebygget ble satt i brann imens amerikansk ambassadepersonell var stengt inne i bygget omringet av demonstranter.¹²⁹ Ambassadepersonellet måtte kjempe for livet sitt og forsøke å unngå sammenstøt med folkemengden.¹³⁰ To amerikanere døde i ambassadebygget. Korporal Steven Crowley ble drept i skuddvekslinger med demonstranter, og offiser Bryan Ellis brant i hjel mens han var låst inne

¹²⁴ Taubman, «Mecca Mosque Seized by Gunmen Believed to Be Militants from Iran.»

¹²⁵ Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 96.

¹²⁶ Kifner, «Khomeini Accuses U.S. and Israel Of Attempt to Take Over Mosques.»

¹²⁷ Carter, *Keeping Faith : Memoirs of a President*, 465.

¹²⁸ Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 104.

¹²⁹ Box 4: President's Personal Foreign Affairs File, Potential International Crises, 1977-9/80 through USSR (Brezhnev Drafts/Letters), 4/77-9/80 Folder: Potential International Crises, 1977-9/80 Title: Mobs Attack and Burn US Embassy in Pakistan, 12.

¹³⁰ Carter, *White House Diary*, 371.

i ambassaden.¹³¹ Totalt døde syv personer i sammenstøtene før det ble stanset av pakistanske myndigheter.¹³²

Demonstrasjoner oppsto også andre steder i Pakistan som følge av hvordan amerikanske myndigheter hadde håndtert okkupasjonen. Angrep mot amerikanske mål forekom i byene Karachi, Rawalpindi og Lahore.¹³³ Angrepene førte til at Carter-administrasjonen beordret en fullstendig tilbaketrekning av omtrent trehundre av ambassadepersonellet og konsulater som tjenestegjorde i Pakistan. I tillegg skulle alle som var en del av den amerikanske regjeringen, som ikke ble sett på som essensiell for tjenesten i Pakistan, tilbaketrekkes.¹³⁴ Det var ikke bare i Pakistan det var uro mot amerikanske mål, men også India¹³⁵, Syria og Libanon hadde enkelte nyhetskanaler som fulgte Khomeinis retorikk og anklagde USA for å stå bak okkupasjonen av Mekka.¹³⁶

Utover dagen mottok ambassaden i Jiddah etterretning om okkupantenes identitet som gikk mot deres egne antagelser. I et memorandum til Washington skrev West: «There is no rpt¹³⁷ no direct relationship with Iran and Muhammad and his followers deny any Khomeini influence in their actions.»¹³⁸ Enkelte hold påsto at Iran og Khomeini ikke sto bak okkupasjonen.

Amerikansk utenrikspolitikk i løpet av denne dagen er interessant å avdekke nærmere. Hvordan ville de to første dagene av okkupasjonen utspilt seg om USA hadde skaffet riktig etterretning om okkupantenes identitet? Hvordan ville okkupasjonen utspilt seg hadde amerikansk media unngått å beskyldte Iran for å stå bak? Det er forenelig å se for seg at førstnevnte håndtering ikke ville ført til utfallet av sistnevnte. Å åpenlyst kritisere en muslimsk stat for å stå bak okkupasjonen av Mekka, det helligste innenfor Islam, var en vågal påstand, som vitner om mangel på situasjonsforståelse. I lys av dette kan det se ut til at reaksjonene mot USA ble sterke,

¹³¹ Kaufman, «Body of 2d American Is Found in Islamabad Embassy.»

¹³² Hassner, *War on Sacred Grounds*. 146.

¹³³ Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 112.

¹³⁴ Hovey, «Troops Rescue 100 in Islamabad; U.S. Offices Are Burned in 2 Cities.»

¹³⁵ Carter, *Keeping Faith : Memoirs of a President*, 465.

¹³⁶ Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 120.

¹³⁷ "rpt" – forkortelse for "report" i primærkilden.

¹³⁸ Foreign Relations of the United States, 1977-1980, Volume XVIII: Middle East Region; Arabian Peninsula, red. Kelly M. McFarland, (Washington, DC: Government Printing Office, 2017), Dokument 201, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v18/d201>

nettopp fordi USA gjorde feilvalg inn mot sin håndtering av overnevnte spørsmål. Den angripende retorikken fra muslimske stater, angrep mot amerikanske mål av demonstranter, og tap av amerikanske menneskeliv har en korrelasjon med hvordan Carter-administrasjonen håndterte okkupasjonen av Mekka. Som motbør for denne argumentasjonen må det nevnes at amerikansk media var den utløsende årsaken for de sterke reaksjonene, og amerikanske myndigheter kunne ikke styre hva de skulle skrive. Det de derimot kunne gjort var å forstå konsekvensen det ville ha om dette ble delt i media, og de tok feil i sine mistanker av hvem som sto bak okkupasjonen. Scenarioet kunne muligens utspilt seg annerledes om ikke amerikansk media hadde fått informasjon som skapte overskrifter. Likevel kan det hevdes at reaksjonene mot USA ville hendt uavhengig av amerikansk håndtering. Dette var nettopp grunnlaget for at Vance oppfordret Carter til å stanse sendingen av militære fartøy ned mot Den persiske gulf.

4.4 Konklusjon

Til tross for USAs tilknytning inn mot sikkerheten av det saudiske regimet kom okkupasjonen helt uforventet på USA. Okkupasjonen av Mekka ble raskt identifisert som svært alvorlig av amerikanske myndigheter, og basert på andre hendelser antok amerikansk etterretning tidlig at Iran sto bak okkupasjonen. USAs respons på okkupasjonen underbygger Petersens fremstilling om at USA ikke hadde kontroll over hva som foregikk i landet. Saudiske myndigheter ønsket minst mulig mediefokus om okkupasjonen, men etter okkupasjonens første dag var den i amerikanske aviser, og Iran ble pekt ut som de skyldige. I neste kapittel skal det vises til videre konsekvenser USAs håndtering av okkupasjonen var med på å føre til.

5.0 22.-24. november: Krevende dager for amerikansk utenrikspolitikk i Midtøsten

For USA var det utfordrende å komme i dialog med saudiske myndigheter og anskaffe etterretning om okkupasjonen. Nye demonstrasjoner mot amerikanske mål i Midtøsten oppsto på daglig basis. USA iverksatte tiltak for å få bukt på egne utfordringer, regissert av Vance. Fra saudisk perspektiv ble okkupasjonen stadig mer komplisert, og en religiøs sanksjon i form av en fatwa ble nødvendig å ferdigstille for å gjenvinne moskéen.

I dette kapittelet vil det redegjøres for hendelsesforløpet av dag tre, fire og fem av okkupasjonen av Mekka. Det vil videre redegjøres for hvordan amerikanske myndigheter forsøkte å komme i dialog med saudiske myndigheter for å få bistand inn mot egen utenrikspolitikk. Det vil deretter drøftes for hvorfor saudiske myndigheter ikke offentliggjorde hvem som sto bak okkupasjonen, og hvordan det påvirket amerikansk utenrikspolitikk. I tillegg vil kapittelet presentere fatwaen som ble til under den tredje dagen av okkupasjonen. Deretter vil fatwaens påvirkningskraft for amerikansk utenrikspolitikk i Saudi Arabia, i samtid- og ettertid drøftes. Avslutningsvis vil det redegjøres for hvorfor amerikanere var i Mekka, og diskuteres hvilke konsekvenser det kunne fått om de hadde blitt oppdaget.

5.1 22. november: USA trenger saudisk bistand for å bedre sin utenrikspolitikk

Saudiske myndigheter hadde fortsatt ikke offentliggjort hvem som sto bak okkupasjonen. Dette var en faktor som førte til flere protester og antiamerikanske demonstrasjoner i en rekke muslimske land. Som følge av dette iverksatte amerikanske myndigheter en strategi som hadde som formål å fjerne mistanken om at USA sto bak okkupasjonen av Mekka. Strategien ble initiert av Vance. Et memorandum ble formulert og sendt til den amerikanske ambassaden i Tunisia. Memorandumet skulle gis direkte til saudiske delegater, som derfra skulle bringe det videre inn til Mekka og direkte til Kronprins Fahd. Tiltaket fra Vance hadde som mål å få saudiske myndigheter til å gi en offentlig uttalelse som avkreftet at USA var involvert i okkupasjonen. I memorandumet skrev Vance:

I continue to believe it is a matter of great importance for the Saudi Government to state unequivocally that rumors or allegations of American involvement at Mecca are totally

without foundation.¹³⁹ [...] I know that Your Royal Highness will feel deep concern for the safety of Americans which prompts this personal request.¹⁴⁰

Saudiske myndigheter hadde tidligere på dagen kommet med en upresis uttalelse om okkupantenes identitet. Samme dag kom de med en ny offentlig uttalelse. Den siste presiserte at USA ikke var involvert i okkupasjonen av Mekka.¹⁴¹ Vance lyktes dermed med sin strategi. Likevel fortsatte flere demonstrasjoner mot amerikanske mål, men det forekom mindre alvorlige angrep, sammenlignet med okkupasjonens første dager. Det er likevel tydelig at antiamerikansk retorikk hadde fått radikale muslimer til å flere steder ta til gatene for å demonstrere. Et eksempel på dette er fra 24. november i Dhaka, Bangladesh, hvor en folkemengde på cirka 10 000 demonstrerte i gatene og ropte «death to America.»¹⁴² I tillegg oppsto lignende hendelser enkelte steder i Iran, Kuwait og Filipinene.¹⁴³

Det siste angrepet mot amerikanske mål, hvor okkupasjonen var en medbringende faktor, var i Tripoli i Libya. 2. desember 1979 gikk omkring 2000 demonstranter til angrep på den amerikanske ambassaden i hovedstaden. Relativt raskt sto den femetasjes ambassadebygningen i brann. Angrepet fikk langvarige konsekvenser for forholdet mellom USA og Libya. USA trakk diplomater fra ambassaden ut av landet og stanset humanitært arbeid og strukturelle planer på ubestemt tid.¹⁴⁴ Det var andre mer betente grunner for at angrepet mot den amerikanske ambassaden forekom¹⁴⁵, men jeg mener okkupasjonen av Mekka også påvirket forholdet mellom Libya og USA i negativ grad.

En annen tilnærming til hyppigheten av demonstrasjoner er ved å se til Wests syn på valget saudiske myndigheter tok i å stanse utgående telefonsamtaler. West mener manglende

¹³⁹ Foreign Relations of the United States, 1977-1980, Volume XVIII: Middle East Region; Arabian Peninsula, red. Kelly M. McFarland, (Washington, DC: Government Printing Office, 2017), Dokument 203, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v18/d203>

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 139.

¹⁴² Ibid., 146.

¹⁴³ *New York Times* «Mecca Attack Provokes Riots in Southern India.» 25.09.79 & *New York Times* «Anti-American Marches Quelled By Kuwait and Philippine Forces Kuwaiti Troops Scatter Crowd 200 Protesters Seized in Manila Bombs at Embassy in Bangkok Soviet Tightens Embassy Guard.» 01.12.79.

¹⁴⁴ Box 68: National Security Affairs Brzezinski Material. Country File: Saudi Arabia 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81. Folder: Saudi Arabia, 3/80.

¹⁴⁵ Smith & Oberdofer «U.S. Suspends Most Diplomatic Ties With Libya.»

informasjonsflyt- og uttalelser fra saudiske myndigheter også påvirket den muslimske verden. West begrunner det med at mangelen på informasjon skapte panikk og ryktestorm for enkelte ledere i islamske naboland. Ifølge West kan angrep og demonstrasjoner mot amerikanske mål altså ha vært en konsekvens av dette.¹⁴⁶

Angående saudiske myndigheters mangelfulle uttalelser om okkupantenes identitet, har Trofimov fremmet en teori på hvorfor de unnlot å komme med en offentlig uttalelse om dette. Han mener grunnen til at det ikke kom en klarere uttalelse fra saudiske myndigheter skyldtes at USA var først ute av alle stater i å dele hendelsen med media. Dette førte til at saudiske myndigheter mistet kontrollen over okkupasjonen i mediebildet. Trofimov mener denne utviklingen frustrerte saudiske myndigheter, som i utgangspunktet ville håndtere okkupasjonen i stillhet. Denne teorien samstemmer i stor grad med grunnen for at de valgte å stenge telefonlinjene under den første dagen av okkupasjonen. Han mener manglende uttalelser om okkupantenes identitet var en måte å markere overfor amerikanske myndigheter at de var frustrerte over USAs håndtering av okkupasjonen.¹⁴⁷ Jeg mener Trofimov fremstiller et interessant poeng, men jeg vil samtidig vise til at amerikanske myndigheter ikke på noe tidligere tidspunkt hadde forsøkt å få saudiske myndigheter til å uttale seg offentlig om okkupantenes identitet. Dette ønsket kom først fra amerikansk hold når utenrikspolitisk uro i området fortsatte å eskalere. Saudiske myndigheter imøtekom også USAs forespørsel med å komme med en uttalelse om at USA ikke var involvert, tilsynelatende kun for å bistå amerikansk utenrikspolitikk. Imidlertid kan det også hevdes at saudiske myndigheter hadde ved å ikke gjøre *noe* for å bedre USAs forhold gjennom det hadde tatt et bevist valg. Det må antas at de etter all sannsynlighet fikk med seg hvordan okkupasjonen av Mekka ble portrettert av arabiske stater, og med det ha sett angrepene mot amerikanske mål. Det kan spekuleres i om det var et bevist valg å ikke identifisere okkupantene offentlig før de mottok en forespørsel fra Vance. Dette synet taler litt av Trofimovs sak, og nyanserer samtidig teorien som blir fremstilt av ham i større grad. Likevel mener jeg Trofimovs teori blir for konspiratorisk, og at den ikke er forenelig når den blir satt opp mot primærkilder fra samtiden. Den baserer seg i for stor grad på retrospektet av okkupasjonen.

¹⁴⁶ Box 68: *National Security Affairs Brzezinski Material. Country File Saudi Arabia: 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81 Folder, Saudi Arabia, 3/80. Title: Mecca Mosque Incident, 7.*

¹⁴⁷ Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 139.

Et annet aspekt ved uttalelsen fra saudiske myndigheter er innblikket den gir i forholdet mellom USA og Saudi Arabia under dette stadiet av okkupasjonen av Mekka. Mellom amerikanske beskyldninger mot Iran og stor uro for USA i Midtøsten gikk det bare én dag før uttalelsen kom, som i praksis forsvarte USA offentlig. Dette gjorde saudiske myndigheter *for* USA tatt i betraktning at amerikanernes håndtering av okkupasjonen skapte et stort press på saudiske myndigheter og førte til uro utenfor landets grenser. Dette vitner om at Saudi Arabia forsto at de fortsatt var avhengig av å opprettholde en god relasjon til USA for å ikke skape større avstand mellom dem i fremtiden. Å ikke imøtekomme Vances forespørsel kunne derfor påvirket saudiske interesser negativt. Et slikt scenario, hvor saudiske myndigheter holder informasjonen for seg selv, kunne medført økende og mer truende kritikk fra andre arabiske stater overfor forholdet Saudi Arabia hadde med USA etter okkupasjonens slutt. Det kan derfor hevdes at det for saudiske myndigheter også var viktig å renvaske USA fra okkupasjonen.

5.2 23. november: Fatwaens påvirkning på forholdet mellom USA og Saudi Arabia

Ironically, it may be conservatives who will suffer most as a result of this incident. Judgement of ulama is likely to be called into question, since some of most important members of that august body e.g. Shaykh bin Baz protected zealots when authorities wanted to crack down on them.¹⁴⁸

11. desember 1979, sendte West et memorandum til Washington hvor han evaluerte eventuelle endringer som kunne forekomme i det saudiske hierarkiet, som følge av krisen okkupasjonen var for saudiske myndigheter. West antok at ulamaen kunne få negative konsekvenser basert på Bin Baz bistand til okkupantene i årene før okkupasjonen. Det motsatte skjedde av hva West antok. Ulamaen og konservative miljøer i Saudi Arabia fikk større innflytelse. I lys av uttalelsen ser det ut til at ambassadepersonell i Jiddah ikke hadde anskaffet etterretning om fatwaen. Det tyder også på manglende kunnskap om hvordan det religiøse hierarkiet fungerte under gjenvinningen av den hellige moskéen. Påstanden om manglende kunnskap støttes av en oppsummeringsrapport fra en konferanse i Washington i april 1979. På konferansen var blant annet Saunders til stede, samt en rekke Midtøsten-eksperter. I oppsummeringsrapporten sto det blant annet:

¹⁴⁸ Box 68: National Security Affairs Brzezinski Material. Country File Saudi Arabia: 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81. Folder: Saudi Arabia, 3/80. Title: Mecca Mosque Incident, 6.

«We don't know¹⁴⁹ much about the religious hierarchy in Saudi Arabia. A study of the country's religious institutions is required.»¹⁵⁰

Saudiske myndigheter og ulamaen brukte tre dager på å ferdigstille en fatwa som skulle gi saudiske styrker tilgang til å entré den hellige moskéen med våpen.¹⁵¹ Koranen forbød bruk av våpen i moskéen.¹⁵² Til tross for forbudet var det mindre og mer ukoordinerte gjenvinningsforsøk både 20., 21. og 22. november. Dette øker kompleksiteten rundt spørsmålet om nødvendigheten av en fatwa. Akademikere som har forsket på enkelte aspekter av okkupasjonen har ulikt syn på hvorfor en fatwa ble opprettet. Hassner mener en mulig forklaring er at flere soldater i de nasjonale kampstyrkene nektet å utføre kamphandlinger i den hellige moskéen før en fatwa fra ulamaen var gitt. Et annet syn Hassner legger frem er signalet en fatwa sendte til islamske stater. Et gjenvinningsforsøk uten en sanksjonering av ulamaen kunne ført til aggresjon fra andre islamske stater som følge av et religiøst lovbrudd.¹⁵³ al-Rasheed mener på sin side fatwaen var et resultat av saudiske myndigheters frykt for det konservative miljøet i landet og flere mulige angrep. Hun mener fatwaen kom som følge av at saudiske myndigheter ønsket å vise at de var religiøst orientert.¹⁵⁴ Jeg mener det er en sammensetning av alle disse faktorene som gjør at fatwaen blir regissert. Angående gjenvinningen av moskéen sto det følgende i fatwaen:

We gave him (King Khalid) our opinion, namely that it was necessary to call on them to surrender and lay down their arms. If they did so that would be accepted and they should be imprisoned then until their case was considered according to the Shari'ah. If they refused, every measure should be taken to seize them even if it led to fighting them and killing those who are not arrested or who had surrendered, in accordance to what the Almighty says: «But fight them not in the Holy Mosque unless they fight you there. But if they fight you, slay them. Such is the reward of those who suppress faith.»... Therefore fighting in the Haram has been permitted unanimously by the Ulema, in accordance with what the Prophet said.¹⁵⁵

Den nye fatwaen innførte også umiddelbart en rekke endringer i samfunnsbildet i Saudi Arabia. Et paradoks var at flere av endringene som ble iverksatt gjenspeilet Juhaymans ønsker om et

¹⁴⁹ "known" – er skrivefeil fra primærkilden.

¹⁵⁰ Box 82: National Security Affairs. Staff Material – Middle East Title File. Saudi Arabia: 9-10/78 through Saudi Arabia: 8-10/79 Folder: Saudi Arabia, 4/79. Title: Summary Report of INR/XR Conference on Saudi Arabia, April 12, 1979, 5. På møte var blant annet Dr. Richard Bayly Winder og professor James Piscatori, begge eksperter på Midtøsten-studier.

¹⁵¹ Hassner, *War on Sacred Grounds*. 135.

¹⁵² Wright, *The Looming Tower: Al-Qaeda and the Road to 9/11*, 104.

¹⁵³ Hassner, *War on Sacred Grounds*. 146.

¹⁵⁴ Rasheed, *A Most Masculine State: Gender, Politics and Religion in Saudi Arabia*, 43, 108.

¹⁵⁵ Hassner, *War on Sacred Grounds*. 148.

puritansk Islam i Saudi Arabia.¹⁵⁶ Fra et vestlig perspektiv var endringene radikale. Fremover skulle kvinners rolle i samfunnsbilde begrenses. Kvinners jobb- og utdanningsmuligheter ble i stor grad tatt vekk. De skulle fjernes fra offentlige stillinger på TV eller i mediebilde. De fikk ikke kjøre bil eller spise på offentlige restauranter.¹⁵⁷ Musikk ble bannlyst og kinoer avstengt, og menn og kvinner ble separert i alle offentlige rom med egne innganger.¹⁵⁸ Fatwaen førte med tiden til at separerte innganger også skulle anvendes i familiers husstander.¹⁵⁹

I tillegg var det et stort økonomisk aspekt ved fatwaen. Saudiske myndigheter tilførte store økonomiske midler som skulle distribueres i Saudi Arabia og til muslimske områder i Midtøsten, Asia og Afrika.¹⁶⁰ Formålet med dette var å øke saudisk innflytelse over praktisering av religion. Saudisk finansiering skulle blant annet bygge moskéer, islamske senter og universiteter. Disse endringene ga rom for radikale ytringer rettet mot vesten i det saudiske samfunnsbildet. På 80-tallet var ord som «jihad»¹⁶¹ på folkemunne, og pamfletter med formål om å fjerne alle ikke-muslimer fra den arabiske halvøya ble distribuert i gatene. Personer med dette jihadistiske tankesettet fikk et tryggere springbrett for å implementere sine holdninger siden fatwaen var med på å stanse moderniseringen av samfunnet.¹⁶² Den strenge doktrinen ulamaen innførte hadde stor påvirkningskraft på samfunnsbilde i Saudi Arabia og har blitt etterfulgt siden.¹⁶³

I lys av denne redegjørelsen hadde samfunnsendringene fra et kortsiktig perspektiv liten påvirkningskraft på amerikansk utenrikspolitikk. Spesielt sett opp mot to av målene USA hadde i Saudi Arabia; stabilitet i det saudiske regimet og økonomisk vinning. Førstnevnte ble forsterket gjennom fatwaen, siden saudiske myndigheter i større grad sementerte sin stilling i landet og fjernet noe av trusselen fra fundamentalistiske grupperinger.¹⁶⁴ Innenfor økonomi

¹⁵⁶ Box 68: *National Security Affairs Brzezinski Material. Country File Saudi Arabia: 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81. Folder: Saudi Arabia, 3/80. Title: Mecca Mosque Incident, 3.* Commins, *The Mission and the Kingdom : Wahhabi Power Behind the Saudi Throne*. 166.

¹⁵⁷ Rattner, «Mecca Attack: U.S Setback?; Trend to Conservatism Would Mean Less Oil.»

¹⁵⁸ Rasheed, *A Most Masculine State: Gender, Politics and Religion in Saudi Arabia*, 43, 116.

¹⁵⁹ Sharif, "Driving My Own Destiny," 96.

¹⁶⁰ Kovacs, "Saudi Arabia Exporting Salafi Education and Radicalizing Indonesia's Muslims," 5. Box 68: *National Security Affairs Brzezinski Material. Country File Saudi Arabia: 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81. Folder: Saudi Arabia, 3/80. Title: Mecca Mosque Incident, 6.*

¹⁶¹ *Jihad* er et begrep som spesielt i moderne tid har blitt anvendt av ekstremistiske grupperinger for å utføre «hellig krig» mot for eksempel USA og Vesten. Begrepet har også blitt brukt til samme formål i middelalderen. Les Vikør «Ei verd bygd på Islam», kap. 6, 141-161 for mer om dette.

¹⁶² Commins, *The Mission and the Kingdom : Wahhabi Power Behind the Saudi Throne*. 170-72.

¹⁶³ Kovacs, "Saudi Arabia Exporting Salafi Education and Radicalizing Indonesia's Muslims," 5.

¹⁶⁴ Bronson, *Thicker Than Oil : America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*. 151.

hadde ikke fatwaen noen påvirkningskraft for amerikanske interesser. Skal en kortsiktig påvirkning trekkes frem er det sosiale aspektet for amerikanere som arbeidet i landet et moment.¹⁶⁵ Amerikanere som klaget på å bo i landet på grunn av kulturforskjeller ville ikke få bedre forutsetninger i fremtiden. Innflytelsen amerikanske myndigheter muligens kunne hatt på å endre dette ble sannsynligvis minimalisert enda mer etter fatwaen.

Derimot kan fatwaen fra et større perspektiv hevdes å ha hatt en negativ effekt på amerikansk utenrikspolitikk. Setter man de politiske, sosiale og økonomiske strukturene fatwaen innførte sammen, har dens innflytelse ført til at flere muslimer har fått antiamerikanske holdninger. Hassner vektlegger denne fremstillingen, og mener Saudi Arabia gjennom den nye fatwaen tilrettela for flere radikale ekstremister i fremtiden.¹⁶⁶ Bronson vektlegger i større grad den islamske krigføringen under Sovjetunionens invasjon av Afghanistan i desember 1979, som en sterkere kontribusjon til ekstremisme. Hun mener derimot okkupasjonen også er en av årsakene til hvorfor amerikansk utenrikspolitikk ble utfordret av ekstremisme. Jeg mener begge to peker på uunnværlige grunner som har preget amerikansk utenrikspolitikk negativt i ettertid. Likevel må det påpekes at Hassner fremhever et tankesett som allerede var iboende i en rekke konservative miljøer lenge før okkupasjonen.¹⁶⁷ Invasjonen av Afghanistan må sies å ha hatt mye større innflytelse på å forene ekstremister og med tiden preget amerikansk utenrikspolitikk i Midtøsten negativt.¹⁶⁸ Likevel støtter jeg argumentasjonen til de som mener fatwaen har påvirket forholdet mellom USA og Saudi Arabia, og mener den bør vektlegges i større en det enkelte historikere har gjort tidligere.

Noen år senere uttalte Brzezinski hvordan Carter-administrasjonen håndterte utfordringene amerikansk utenrikspolitikk opplevde i Midtøsten under denne perioden. Han uttalte at væpnede radikaliserede muslimer ikke var viktigere enn målet om å frigjøre Sentral-Europa og ende den kalde krigen.¹⁶⁹ Intervjuet omhandlet en hendelse i Bangladesh samme året som okkupasjonen fant sted, hvor USA unnlot å involvere seg i harde kamphandlinger mellom ekstremister og regjeringen. Hans uttalelser illustrerer likevel hvordan amerikansk utenrikspolitikk forholdt seg til ekstremisme i samtiden. I dag blir denne grupperingen definert

¹⁶⁵ Seznec, "Business as Usual: The Saudi-US Relationship," 59.

¹⁶⁶ Hassner, *War on Sacred Grounds*. 151.

¹⁶⁷ Petersen, *Anglo-American Policy toward the Persian Gulf, 1978-1985 : Power, Influence and Restraint*, 87.

¹⁶⁸ Vaïsse and Porter, *Zbigniew Brzezinski : America's Grand Strategist*. 307.

¹⁶⁹ Choudhury, «After the Dhaka Attack: Countering Terrorism in Bangladesh.»

som terrorister av USA. Brzezinski har «utvilsomt» et poeng i at Sovjetunionen var et større problem for amerikansk utenrikspolitikk i Saudi Arabia og Midtøsten i perioden. Denne uttalelsen synliggjøres godt ved å se til den nevnte sovjetiske invasjonen av Afghanistan som hendte nitten dager etter okkupasjonens slutt.¹⁷⁰ Det blir derfor vanskelig å se for seg hvordan USA kunne håndtert fatwaen annerledes, siden det fantes større utfordringer i samtiden for amerikansk utenrikspolitikk.

5.3 23. - 24. november: Amerikanere i Mekka

Den amerikanske ambassaden i Jiddah iverksatte et svært kontroversielt tiltak for å anskaffe etterretning om hendelsesforløpet i moskéen. Saudiske myndigheter hadde gjentatte ganger i løpet av de fire dagene uttalt offentlig at moskéen var gjenvunnet, noe som ikke samstemte med etterretningen ambassadepersonellet hadde mottatt. Derfor ble den politiske militæroffiseren ved ambassaden i Jiddah, Mark Hambley, og en kollega av han, forkledd som muslimer. Deres oppdrag var å ta seg inn til Mekka og nært moskéen, og skulle ved å bruke et kamera dokumentere hendelsesforløpet. Oppdraget var vellykket, og de kom usett tilbake til Jiddah. Deres etterretning kunne konkludere med at okkupasjonen ikke var over, til tross for saudiske uttalelser dagen i forveien.¹⁷¹

På dette tidspunktet av okkupasjonen kan det antas at en avsløring av amerikanere i Mekka kunne påført amerikansk utenrikspolitikk en rekke alvorlige problemer. Avsløringen kunne for eksempel gitt saudiske myndigheter et sterkt forhandlingskort som kunne blitt anvendt inn mot en rekke saker som fremmet saudiske interesser, mot at de ikke delte nyheten offentlig. Et eksempel er kjøp av moderne våpen, som USA tidligere ikke hadde vært villig til å selge. Videre kunne slike avtaler vært med på å endre styrkeforholdet i Midtøsten. Et annet aspekt ved å dele en slik nyhet er hvor skadelidende den kunne vært for amerikansk utenrikspolitikk. Ødeleggelsene mot amerikanske mål og deres renommé, som beskyldningene Khomeini og pakistansk media skapte dager i forveien, er eksempler som illustrerer at fiendtlig retorikk mot USA skapte sterke reaksjoner i Midtøsten. Sett i lys av at okkupasjonen enda pågikk, ville derfor en slik uttalelse kunne påført USA alvorlige konsekvenser. Trusselnivået for amerikanere

¹⁷⁰ Den offisielle datoen for invasjonen er 24. desember 1979. Likevel var det en periode i forveien hvor Sovjetunionen var svært involvert i Afghanistan for å opprettholde det kommunistisk-vennlige regimet.

¹⁷¹ OutreMer Film, "The Siege of Mecca", 37:20. Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 146.

som oppholdt seg i Saudi Arabia ville økt betraktelig. Ser en på det kontroversielle tiltaket amerikanerne utførte, viser en slik handling at kommunikasjonen mellom statene på dette tidspunktet ikke imøtekom amerikanske krav.

24. november startet saudiske myndigheter en storoffensiv for å vinne moskéen tilbake. Skuddvekslinger utenfor moskéen hadde de siste dagene vist saudiske myndigheter at okkupantene fremsto godt forberedt. Derfor hadde Salem bin Laden, bror av Osama bin Laden, blitt kontaktet. Den mektige bin Laden-familien hadde vært med på utbyggingen av deler av moskéen de siste årene og satt derfor med tekniske plantegninger over moskéen.¹⁷² Ved hjelp av bin Ladens plantegninger, fatwaen, tankser, tungt artilleri og soldater fra tre ulike enheter, var målet å koordinere et angrep som raskt ville ta tilbake moskéen.¹⁷³

Moskéen ble angrepet fra tre ulike inngangspartier.¹⁷⁴ Nasjonale kampstyrker tok seg nær de store forseglede inngangsportene bak tankser, i ly for fiendtlig ild. Bak dem, i defensive stillinger, satt flere militære enheter og forsvarte de offensive kampstyrkene med dekkild. Ved hjelp av tanks falt moskéens porter og på innsiden av moskéen var det hellige bygget omgjort til en krigssti. Et element som gjorde gjenvinningen av moskéen krevende for de nasjonale kampstyrkene var restriksjonene de hadde mottatt på forhånd fra den saudiske myndighet og ulamaen. Restriksjonene var at kabaen som sto midt i moskéen ikke skulle skades. I tillegg skulle de forsøke å redde mest mulig gisler som var fanget, og ta flest mulig av okkupantene i live slik at gruppelemmer kunne avhøres for å få kunnskap om forløpet til okkupasjonen.¹⁷⁵ Dette skulle vise seg å bli svært utfordrende, siden blodige kamper oppsto i moskéen. Mange av gislene som ikke hadde klart å rømme fra moskéen før dørene ble barrikerert den første dagen, ble skutt i kryssilden. I tillegg skjøt de tre enhetene av de nasjonale kampstyrkene på hverandre i kaoset som oppsto.¹⁷⁶ Intens krigføring førte til at de nasjonale kampstyrkene vant terreng, og på gulvet lå blant annet døde okkupanter med påtente ansikter. Ansiktene hadde blitt påført bensin, og tent på av kvinner som var en del av Juhaymans gruppe. Dette var fordi de ikke ønsket at myndighetene skulle klare å identifisere dem.¹⁷⁷

¹⁷² Wright, *The Looming Tower : Al-Qaeda and the Road to 9/11*, 105.

¹⁷³ Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 153.

¹⁷⁴ Box 68: National Security Affairs Brzezinski Material. Country File Saudi Arabia: 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81. Folder: Saudi Arabia, 3/80. Title: Mecca Mosque Incident, 2.

¹⁷⁵ Box 68: National Security Affairs Brzezinski Material. Country File Saudi Arabia: 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81 Title: The Six Crises of Saudi Arabia in 1979, 8.

¹⁷⁶ Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 157.

¹⁷⁷ Wright, *The Looming Tower : Al-Qaeda and the Road to 9/11*, 106.

Til tross for oppofrende krigføring ble okkupantenes stillinger i bønnetårnene og rundt kabaen nedkjempet i løpet av dagen. Mot slutten av dagen hadde de gjenlevende okkupantene blitt tvunget til retrett under moskéens bakkeplan. Under bakkeplan oppsto tilløp til panikk og anger blant enkelte av okkupantene. Noen mente å ha sett at «Mahdi» var blitt drept, som førte til fortvilelse for flere over valget de hadde tatt om å okkupere moskéen. Juhayman nektet å erkjenne at «Mahdi» var død, og formanet om at han sannsynligvis kjempet i et annet område i den store moskéen.¹⁷⁸

Okkupantene som hadde trukket seg ned under bakkeplan, skapte et nytt krevende scenario for saudiske myndigheter. Et tallmessig overtall ville ha liten effekt under bakkenivå, og det var ingenting som tydet på at okkupantene hadde tenkt overgi seg. Å bringe militære enheter ned under bakkeplan kunne derfor resultere i store tap. Dette var utgangspunktet for krigføringen de kommende dagene. Den saudiske myndigheten besluttet å kontakte ekstern hjelp for den krevende militære operasjonen som ventet. Etter forhandlinger med franske myndigheter ble de enige om at den franske spesialstyrken Groupe d'intervention de la Gendarmerie Nationale (GIGN) skulle bistå under den siste fasen av okkupasjonen.¹⁷⁹

24. november ble et vendepunkt i okkupasjonen av Mekka. Den militære operasjonen hadde kostet mange liv, både kampstyrker, okkupanter og sivile. Likevel var det bare et spørsmål om tid før moskéen var gjenvunnet. Kamphandlingene fra denne dagen fremstiller i tillegg et bilde av en militær operasjon i Saudi Arabia, hvor USA ikke var involvert på noen nivåer. Dette er interessant tatt i betraktning Carter-administrasjonens forestilling om at Saudi Arabia ikke hadde en velfungerende militærmakt og var avhengig av amerikansk hjelp på de fleste områder som omgikk landets sikkerhet.¹⁸⁰

5.4 Konklusjon

Manglende kommunikasjon mellom amerikanske- og saudiske myndigheter skapte vanskeligheter for USA, som opplevde økende uro en rekke steder i Midtøsten. Vance lyktes i

¹⁷⁸ Huzaimi, *The Mecca Uprising - an Insider's Account of Salafism and Insurrection in Saudi Arabia*, 99.

¹⁷⁹ Wright, *The Looming Tower : Al-Qaeda and the Road to 9/11*, 107.

¹⁸⁰ Box 140: National Security Affairs. Staff Material – Middle East Chron File Sick: 12/78 through Sick: 4/24-30/79. Folder: 4/24-30/79. Title: PRC Meeting on Saudi Arabia, April 27, 1979, 12.

å få en uttalelse fra saudiske myndigheter som senket noe av uroen mot amerikanske mål i Midtøsten. Fatwaens betydning i gjenvinningen av moskéen og dens innflytelse på det politiske klimaet mellom USA og Saudi Arabia er et moment som akademikere har vært uenig i viktigheten av. Sett fra amerikanske interesser sitt perspektiv var fatwaen ikke ødeleggende for det økonomiske forholdet mellom statene, men har hatt en negativ innflytelse på forholdet mellom statene.

To amerikanere i Mekka under okkupasjonens femte dag gir et bilde på manglende kommunikasjon mellom de to statene, og USAs problemer med å anskaffe riktig informasjon over hendelsesforløpet i moskéen omtrent midtveis i okkupasjonen. Det neste kapittelet vil vise at det var en økning i kommunikasjonen mellom USA og Saudi Arabia under den siste fasen av okkupasjonen. Imidlertid var menneskerettigheter som Carter hadde frontet i sin valgkamp ikke et samtaleemne mellom de to statene.

6.0 Okkupasjonens siste fase og etterspillet

I dette kapittelet vil det redegjøres for hendelsesforløpet under de siste dagene av okkupasjonen av Mekka. Videre vil det redegjøres for henrettelsesmetoden som Juhayman og flere av okkupantene ble utsatt for. Det vil deretter argumenteres for at Carters håndtering av henrettelsene var kritikkverdig sett i lys av hans fokus på menneskerettigheter. Videre vil det drøftes for hvorfor Carter unnlot å kritisere dette. Deretter vil det redegjøres for hvordan amerikansk utenrikspolitikk forholdt seg til sitt sikkerhet- og etterretningssystem i Saudi Arabia etter okkupasjonen, og vises til tiltak som ble iverksatt for å bedre dette. Avslutningsvis vil kapittelet sammenfatte etterspillet av okkupasjonen og vise hvilken retning forholdet mellom USA og Saudi Arabia tok utover 1980.

6.1 28. - 29. november: USA vurderer sikkerhetstiltak

28. november mottok amerikanske myndigheter en forespørsel fra saudiske myndigheter om å bidra inn mot okkupasjonen.¹⁸¹ Saudiske myndigheter etterspurte det nyeste innenfor taktisk utstyr. Dette ønsket ble innvilget fra amerikansk side. En gruppe amerikanske soldater reiste til Saudi Arabia for å trene saudiske kampstyrker i bruk av det nye utstyret. Dette skulle være til hjelp for saudiske styrker under de siste kamphandlingene i moskéen.¹⁸²

Okkupasjonens varighet gjorde at USA begynte å vurdere om sikkerhetsrutinene som var etablert i Saudi Arabia var tilstrekkelig. Carter-administrasjonen mente at det meste av fokuset for saudiske myndigheter var mot å gjenvinne moskéen. Tanken bak dette var at det ensidige fokuset skulle få negative konsekvenser for sikkerheten til amerikanere som bodde i landet. Blant annet hadde USA mottatt etterretning om at mulige angrep mot oljeselskapet Aramco var sannsynlig.¹⁸³ På dette tidspunktet var en rekke sikkerhetstiltak allerede iverksatt i landet. Blant

¹⁸¹ Petersen, *Anglo-American Policy toward the Persian Gulf, 1978-1985 : Power, Influence and Restraint*, 86.

¹⁸² Box 68: *National Security Affairs Brzezinski Material. Country File. Saudi Arabia: 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81 Title: Crown Prince Fahd's Concerns About Reports of USG's Losing Confidence in Present SAG Leadership*, 4.

¹⁸³ Box 68: *National Security Affairs Brzezinski Material. Country File. Saudi Arabia: 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81. Title: Mecca Mosque Incident and Shi'a Unrest in the Eastern Province: Future Stability in Saudi Arabia*, 9.; Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 182.

annet var det ekstra vakthold ved Aramco-fasiliteter og ved saudiske grenseposter,¹⁸⁴ samt den amerikanske ambassaden i Jiddah, hvor vaktholdet var triplet.¹⁸⁵

Flere amerikanere arbeidet til daglig i Aramco, og i tillegg var USAs interesse av å opprettholde oljedistribusjonen viktig. Et angrep mot Aramco ble derfor sett på som kritisk. Uroen som amerikanske myndigheter mottok etterretning om var rettet mot sjiamuslimer, som flere steder utenfor Mekka skapte problemer for saudiske myndigheter. Flere av de som representerte denne minoriteten i landet demonstrerte mot undertrykkelsen og den dårlige behandlingen saudiske myndigheter hadde gitt dem.¹⁸⁶ Et kontroversielt sikkerhetstiltak ble diskutert i Carter-administrasjonen. En delvis tilbaketrekning av de 35 000 amerikanere i Saudi Arabia ble diskutert. Tilbaketrekningen ble ikke utført, da Carter-administrasjonen fryktet for at en slik avgjørelse kunne bli sett på som et tillitsbrudd fra saudiske myndigheters sin side.¹⁸⁷ Også i Saudi Arabia var det møtevirksomhet blant amerikanske diplomater for å diskutere sikkerhetsspørsmålene rundt amerikanske innbyggere i landet.¹⁸⁸ Forsøkene på å øke sikkerheten i Saudi Arabia ble regissert i Washington. Fra Washington mottok West et memorandum hvor instruksjonen var å kontakte Fahd direkte og få kronprinsen til å iverksette tiltak som skulle forbedre amerikansk sikkerhet.¹⁸⁹

Basert på saudiske myndigheters forespørsel etter utstyr og instruksjonene West mottok, var det en økning i kommunikasjonen mellom amerikanske og saudiske myndigheter i forhold til de første dagene av okkupasjonen til og med 28. november. Til sammenligning måtte som nevnt, Vance 21. november, sende memorandum gjennom saudiske delegater i Tunisia for å kontakte Fahd under de tidlige fasene av okkupasjonen. Dessuten indikerer i tillegg forespørselen etter utstyr at det var et større samarbeid mellom USA og Saudi Arabia under den siste fasen av okkupasjonen.

I Mekka hadde det gått fem dager siden det øvre plan i moskéen hadde blitt vunnet tilbake. Likevel var situasjonen uforanderlig. Trefninger mellom kampstyrkene og okkupantene under

¹⁸⁴ Box 35: Chief of Staff Jordan. Iran, 4/80 through Hewell, Barbara, 1979 (Appointment). Folder: [Iran] – Saudi Arabia, 1979-Seizure of «Mecca». Title: Iranian Agitation of Saudi Shias and Mecca Mosque Occupation, 1.

¹⁸⁵ Box 35: Chief of Staff Jordan. Iran, 4/80 through Hewell, Barbara, 1979 (Appointment). Folder: [Iran] – Saudi Arabia, 1979-Seizure of «Mecca». Title: DIA Defence Intelligence Notice (DIN) (U), 1.

¹⁸⁶ Commins, *The Mission and the Kingdom : Wahhabi Power Behind the Saudi Throne*. 171.

¹⁸⁷ Trofimov, *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*, 198.

¹⁸⁸ Cody, «Attack Puts Saudi Security in Doubt.»

¹⁸⁹ Petersen, *Anglo-American Policy toward the Persian Gulf, 1978-1985 : Power, Influence and Restraint*, 86.

bakkeplan var pågående, og okkupantene viste fortsatt ingen tegn til overgivelse. 29. november ankom GIGN sine tre franske spesialsoldater¹⁹⁰ byen Taif, én time fra Mekka. Store mengder gass ble i tillegg transportert til Saudi Arabia. De mente deres medbragte gass ville være mer effektivt sammenlignet med granater og tåregass, som hadde blitt anvendt av de nasjonale kampstyrkene de seneste dagene. Frem til dette var tåregass brukt i et forsøk mot å få okkupantene til å overgi seg.¹⁹¹ Likevel ga ikke dette ønsket effekt. Flere radikale tiltak hadde derfor blitt igangsatt, deriblant boring av hull flere steder i moskéens gulv for å kunne kaste ned granater og tåregass. Dette tiltaket lyktes i form av at det tvang okkupantene ut fra sine stillinger og de ble enklere mål for snikskyttere. Problemet var at det også medførte til store sivile tap. Under bakkeplan holdt okkupantene gisler som i likhet med okkupantene selv, ble offer for intense gassing og skuddvekslingene som medfulgte.¹⁹² Et annet aspekt som kan ha skapt komplikasjoner for de nasjonale kampstyrkene er det religiøse kravet om å bære et heldekkende hvitt antrekk i moskéen. Dette brukte naturligvis Juhayman og hans gruppe da de inntok moskéen for å ikke vekke oppsikt. Dermed må det ha vært nærmest umulig å skille okkupant fra gisler for nasjonale kampstyrker under de omstendighetene som var i moskéen.¹⁹³

GIGN sin inntreden i okkupasjonen er interessant å avdekke nærmere tatt i betraktning USAs rolle overfor sikkerheten i Saudi Arabia. USA blir altså kontaktet, men sammenlignet med fransk bistand er amerikansk bistand gjennom okkupasjonen minimal. Den mest påfallende grunnen til at franske myndigheter kan ha blitt kontaktet er relasjonen som allerede var etablert tidligere mellom GIGN og leder for Saudi Arabias etterretningstjeneste Turki al-Faisal.¹⁹⁴ En annen mulighet er at mistilliten saudiske myndigheter allerede hadde til amerikanske medier kan ha påvirket valget om å kontakte andre relasjoner. En reell frykt for saudiske myndigheter var muligens at media skulle få nyheten og skape overskrifter igjen, som ville ha påvirket Saudi Arabia negativt.

¹⁹⁰ Disse var Paul Barril, Ignace Wodecki og Christian Lambert. Les mer om dette i Wright, 107. Eller se OutreMer Film, "The Siege of Mecca."

¹⁹¹ Bronson, *Thicker Than Oil : America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*. 147-48.

¹⁹² Wright, *The Looming Tower : Al-Qaeda and the Road to 9/11*, 108.

¹⁹³ The Editors of Encyclopaedia Britannica, "Ihram," ed. The Editors of Encyclopaedia Britannica (2023).

¹⁹⁴ Bronson, *Thicker Than Oil : America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*. 147-48.

6.2 Okkupasjonens siste dager og Carters kamp for menneskerettigheter fraværende

Til tross for en tilsynelatende bedring i kommunikasjonen mellom amerikanske og saudiske myndigheter under den siste fasen av okkupasjonen, mottok ikke ambassaden i Jiddah mye informasjon om hva som foregikk i moskéen. Dette kommer frem i et memorandum fra 4. desember, hvor ambassaden i Jiddah rapporterte til Washington om at situasjonen i moskéen var uforandret.¹⁹⁵ For franske myndigheter var det også utfordrende å innhente informasjon om hendelsesforløpet i moskéen. Dette var på grunn av at de franske spesialsoldatene som var sendt til Saudi Arabia ikke deltok i kamphandlingene i Mekka.¹⁹⁶ Som følge av at de ikke var muslimer ble forbudet mot ingen ikke-muslimer i Mekka overholdt av saudiske myndigheter. Spesialsoldatene var derfor på sine respektive hotellrom i Taif under gjenvinningen av moskéen.¹⁹⁷ I moskéen var ikke situasjonen «uforandret» slik ambassaden i Jiddah hadde mottatt etterretning om. Juhayman og de gjenlevende okkupantene var omringet og hadde bare to rom å oppholde seg i som var trygge.¹⁹⁸ 4. desember kapitulerte okkupantene.¹⁹⁹ Okkupasjonen var over.

I Saudi Arabia startet en kortfattet rettsprosess. Det tok trettifem dager for saudiske myndigheter å gjennomføre rettssaker mot de gjenlevende, og sekstire av okkupantene ble torturert før de fikk sin dødsdom av ulamaen.²⁰⁰ Frem til 2022 var dette den største kollektive henrettelsen i saudisk historie.²⁰¹ 9. januar 1980, ble dommen fullbyrdet. Okkupantene ble forflyttet til åtte ulike byer hvor de ble halshugget på åpen gate ved bruk av sverd.²⁰² Carter kritiserte eller kommenterte aldri hendelsen offentlig. Det er betimelig å sette Carters utenrikspolitikk under et kritisk søkelys som følge av dette. Da Carter talte foran den amerikanske Kongressen tretten dager etter henrettelsene, virket han til å ha glemt hele hendelsen:

¹⁹⁵ Digital kilde hentet fra The Jimmy Carter Presidential Library and Museum: *Research – NLC 1. Box 0013, Folder 0004, NLC-1-13-4-5-7. «Saudis Concerned About Shia Population.»*

¹⁹⁶ Wright hevder at de franske spesialsoldatene konverterte (107). Dette er feil satt opp mot primærkilder som omtaler hendelsesforløpet ytterligere (*Box 68: Title: Crown Prince Fahd's Concerns About Reports of USG's Losing Confidence in Present SAG Leadership.*)

¹⁹⁷ OutreMer Film, "The Siege of Mecca", 57:58.

¹⁹⁸ Huzaimi, *The Mecca Uprising - an Insider's Account of Salafism and Insurrection in Saudi Arabia*, 63.

¹⁹⁹ Wright, *The Looming Tower : Al-Qaeda and the Road to 9/11*, 108.

²⁰⁰ Petersen, *Anglo-American Policy toward the Persian Gulf, 1978-1985 : Power, Influence and Restraint*, 87.

²⁰¹ Yee, «Saudi Arabia Puts 81 to Death; Despite Promises to Curb Executions.»

²⁰² Hassner, *War on Sacred Grounds*. 150.

«We've also expanded our own sphere of friendship. Our deep commitment to human rights and to meeting human needs has improved our relationship with much of the Third World.»²⁰³

Jeg vil argumentere for at måten Carter og hans administrasjon håndterte dødsstraffene på er kritikkverdig, sett i sammenheng med presidentens tidligere uttalelser om verdier, menneskerettigheter og at USA skulle gå foran som et eksempel for andre stater i deres utenrikspolitikk. En tale fra et møte som Carter holdt mellom amerikanske og saudiske myndigheter i 1977 vektlegger denne påstanden. Carter uttalte den gang at det ikke var noen andre stater USA hadde et bedre vennskap og et dypere samarbeid med enn Saudi Arabia.²⁰⁴ For en som hadde menneskerettigheter i fokus er det forunderlig at Carter ikke kunne kritisere, eller i det minste legge frem sitt synspunkt overfor saudiske myndigheter som han hadde omtalt som sine venner og skrytt av et dypt samarbeid med tidligere.

Et annet kritisk aspekt ved henrettelsene er utførelsen av dem. Sannsynligvis ble okkupantene fordelt over åtte byer for å sende den saudiske befolkningen et budskap om hva som skjedde med de som gikk i opposisjon mot myndighetene. At Carter-administrasjonen ikke hadde en uttalelse rundt dette viser hvor viktig det var å holde forholdet med Saudi Arabia intakt. Å ikke komme med en uttalelse kan ha vært basert på frykt for Sovjetunionen og at de skulle få innflytelse i Saudi Arabia. Etter at sikkerheten i landet var brutt, som i praksis USA hadde mye av ansvaret for, kan det tenkes at de fryktet for at saudiske myndigheter ville søke til sikkerhetsprosedyrer i for eksempel Sovjetunionen. Imidlertid var Sovjetunionens invasjon av Afghanistan noen dager senere, noe som gjorde at saudiske myndigheter under disse omstendighetene aldri kunne etablert et forhold med USAs rival. Invasjonen kan dog ha vært med på å flytte fokuset til amerikansk utenrikspolitikk i så stor grad, at brudd på menneskerettigheter ble vektlagt mindre sammenlignet med å stanse spredningen av kommunisme. En annen mulig faktor for manglende uttalelser fra Carter var frykten for reaksjonene det ville gi i Saudi Arabia og Midtøsten. Carter-administrasjonen kan ha evaluert det som problematisk å komme med en uttalelse som kritiserte religiøse dogmer, som igjen

²⁰³ Foreign Relations of the United States, 1977-1980, Volume I, Foundations of Foreign Policy, red. Kristin L. Ahlberg, (Washington, DC: Government Printing Office, 2020), Dokument 138, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v01/d138>

²⁰⁴ Bronson, *Thicker Than Oil : America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*. 141.

kunne skapt uro rettet mot amerikansk utenrikspolitikk, slik det hadde vært under okkupasjonen.

Min konklusjon om hvorfor Carter unnlot og uttale seg om henrettelsene baserer seg på økonomisk motiverte grunner. For amerikansk utenrikspolitikk var det viktigst å ivareta oljetilgangen i Saudi Arabia både før, under og etter okkupasjonen, og en uttalelse ville ikke gitt et bedre forhold med saudiske myndigheter for å nå disse målene.

6.3 Etterspillet av okkupasjonen – Carter-doktrinen

Until we have a “regional“ approach in our security/intelligence organization, we shall stumble along in the fashion of November and December 1978 and November 1979. Intelligence won’t improve, and our ability to move into the region will not increase. State is delighted to keep it that way. We can only do what we are organized to do, and for the three years that has been to send cables the only kind of action State is organized to take.²⁰⁵

Brzezinski mottok 28. november 1979 et memorandum fra hans militære assistent William Odom. Odom var svært kritisk til sikkerhets- og etterretningsrutinene USA hadde etablert i området rundt Den persiske gulf. Det nåværende systemet ville innebære nye uforutsette hendelser og ramme amerikansk utenrikspolitikk, på lik linje med okkupasjonen av Mekka. Odom mente det eneste utenriksdepartementet hadde vært skikket til de siste årene var å sende memorandum. Det var en bred enighet i Carter-administrasjonen om at et nytt sikkerhetsmessig tiltak måtte iverksettes for å ivareta amerikanske interesser. Da det ble klart at Sovjetunionen hadde invadert Afghanistan ble viktigheten av å øke sikkerheten i området rundt Saudi Arabia enda mer prekær.²⁰⁶ Tiltaket ble offentliggjort i en tale av Carter foran Kongressen 23. januar 1980:

Let our position be absolutely clear: An attempt by any outside force to gain control of the Persian Gulf region will be regarded as an assault on the vital interests of the United States

²⁰⁵ Box 43: National Security Affairs. Brzezinski Material General Odom File. Salt: 12/78-10/79 through Security Framework: 2/1-27/80. Folder: Security Framework [Southwest Asia/Persian Gulf], 2-12/79 Title: Strategy for the Persian Gulf in 1980, 2.

²⁰⁶ Carter, *Keeping Faith : Memoirs of a President*, 480.

of America, and such an assault will be repelled by any means necessary, including military force.²⁰⁷

Intensjonen til Carter-administrasjonen var klar. Den klare formuleringen i talen var primært en direkte henvendelse til Sovjetunionen om at USA ville beskytte amerikanske interesser rundt Den persiske gulf med militærmakt om nødvendig.²⁰⁸ Talen ble anerkjent som starten på Carter-doktrinen.²⁰⁹ Amerikanske interesser var riktignok lik det de hadde vært før okkupasjonen av Mekka. Et memorandum utarbeidet til Carter fra Brzezinski, Sick, Odom og Ermarth 29. januar bekrefter dette:

The purpose of our Persian Gulf strategy is to protect our vital interests there, interests shared with Europe and Japan. Because Soviet power and influence in the region is the major threat to those interests at present, countering Soviet power is the first priority strategic task.²¹⁰

Det ble referert til blant annet oljen i Saudi Arabia samt å forhindre Sovjetunionens inntog i området rundt Den persiske gulf. Carter-doktrinen skulle følges opp med å etablere en militærbase i regionen, slik Odom hadde etterlyst i memorandumet til Brzezinski noen måneder tidligere: «Our approach to this task is the development of a regional security system which avoids inconvenient formality, adapts to the realities of intra-regional conflicts, and facilities varieties of participation by our Allies in Europe and Asia.»²¹¹ Utfordringen med dette var at forholdet mellom USA og Saudi Arabia ikke hadde endret seg til det bedre kort tid etter okkupasjonen. Amerikanske myndigheter måtte først forsikre seg om at saudiske myndigheter ønsket å fortsette samarbeidet når det gjaldt sikkerhet etter okkupasjonen og Sovjetunionens

²⁰⁷ Foreign Relations of the United States, 1977-1980, Volume I, Foundations of Foreign Policy, red. Kristin L. Ahlberg, (Washington, DC: Government Printing Office, 2020), Dokument 138, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v01/d138>

²⁰⁸ Jennifer Huang, "A Cold War Legacy of Persian Gulf Conflict: Central Command Assures "Unimpeded Flow of Oil", " *Newsdesk.org* (2003).

²⁰⁹ Sitatet fra doktrinen ble utarbeidet av Brzezinski selv. Brzezinski var vanligvis ikke involvert i utformingen av presidentens taler, men dette var et unntak fordi den nasjonale sikkerhetsrådgiveren mente det var viktig å være direkte i sin uttale.

²¹⁰ *Box 15: Donated Historical Material Zbigniew Brzezinski Collection..Geographic File Southwest Asia/Persian gulf (2/79-12/79) though Southwest Asia/Persian gulf (5/80). Folder: Southwest Asia/Persia Gulf (2/79-12/79), Title: Persian Gulf Regional Strategy: Aims and Progress (S), 1.*

²¹¹ *Box 15: Donated Historical Material Zbigniew Brzezinski Collection..Geographic File Southwest Asia/Persian gulf (2/79-12/79) though Southwest Asia/Persian gulf (5/80). Folder: Southwest Asia/Persia Gulf (2/79-12/79), Title: Persian Gulf Regional Strategy: Aims and Progress (S), 2.*

invasjon av Afghanistan.²¹² Brzezinski mente saudiske myndigheter var kritiske til hvordan USA hadde agert mot trusselen fra Sovjetunionen, siden lite var blitt gjort for å stanse dem.

Carter-administrasjonen kunne bekrefte at saudiske myndigheter fortsatt ønsket et samarbeid, men som før okkupasjonen av Mekka var situasjonen kompleks og preget av eksterne faktorer. Saudiske myndigheter ønsket USAs beskyttelse velkommen, men ikke offentlig. Den pågående uroen som Camp David-avtalen hadde ført til, og arabisk opposisjon mot USA som følge av den, kunne lede til negative konsekvenser for saudiske myndigheter. De anså det derfor som farligere for egen sikkerhet å bli sett offentlig i et tett forhold med USA.²¹³

Saudisk tankegang førte til utfordringer for å iverksette de nye tiltakene som Carter-doktrinen skisserte. USA var avhengig av en godkjennelse fra saudiske myndigheter før en militærbase i gulfstatene kunne etableres. Grunnlaget for dette var å ikke gå mot det saudiske myndigheter ønsket, og på den måten ødelegge for forholdet mellom statene. Brzezinski anså mulighetene for å etablere en militærbase i Saudi Arabia som tvilsom. Mulighetene for offentlig støtte fra saudiske myndigheter for å få etablere en base et annet strategisk sted var også usannsynlig:

We do not believe, therefore, that the Saudis would be more receptive now than they were before the Soviet invasion of Afghanistan to a US request for access to base facilities or for public support for US efforts to acquire facilities elsewhere. Indeed, they may not welcome another visit by a US team at this time and may prefer to be kept informed of our efforts to negotiate base facilities through other, less public channels.²¹⁴

Innledningsvis i kapitlet i memorandumet fra Odom til Brzezinski, kan det nevnes at han henviste til gisseltakingen ved den amerikanske ambassaden i Teheran, men at det også omhandlet okkupasjonen av Mekka siden han pekte på manglende etterretning.²¹⁵ Odom satte arbeidet til den amerikanske ambassaden i Jiddah under et kritisk søkelys. Mangel på

²¹² Box 15: Donated Historical Material Zbigniew Brzezinski..Collection. Geographic File. Folder: Southwest Asia/Persian Gulf (1/80) Title: Saudi Arabia, 1.

²¹³ Box 15: Donated Historical Material Zbigniew Brzezinski..Collection. Geographic File. Folder: Southwest Asia/Persian Gulf (1/80) Title: Saudi Arabia, 1.

²¹⁴ Box 15: Donated Historical Material Zbigniew Brzezinski..Collection. Geographic File. Folder: Southwest Asia/Persian Gulf (1/80) Title: Saudi Arabia, 2.

²¹⁵ Box 43: National Security Affairs. Brzezinski Material General Odom File. Salt: 12/78-10/79 through Security Framework: 2/1-27/80. Folder: Security Framework [Southwest Asia/Persian Gulf], 2-12/79 Title: Strategy for the Persian Gulf in 1980, 2-3.

fungerende rutiner blir ytterligere illustrert i et memorandum fra West til Washington én uke etter okkupasjonens slutt. West fremsto enda usikker på hvem som hadde stått bak okkupasjonen, og meddelte at ingen av okkupantene var fra Iran. Kontrasten var stor i forhold til hva ambassadepersonellet hadde antatt ved innledningen av okkupasjonen:

«However, when mosque was retaken, saudi interior minister said that only foreigners involved were small numbers of egyptians, moroccans, kuwaitis, north and south yemenis, and pakistanis. He did not mention any iranians.»²¹⁶

Dette innleder følgelig til hvorfor Carter-doktrinen ble iverksatt: Var det som en konsekvens av hendelsene Odom refererte til i 1978 og november 1979? Eller var Sovjetunionens invasjon av Afghanistan det som ble den avgjørende faktoren? Går vi tilbake til memorandumet som West sendte til Washington antyder han at USA ikke hadde kontroll på hvilke religiøse grupperinger som var Saudi Arabia, og at dette potensielt kunne true det saudiske regimets stabilitet i fremtiden. West mente okkupasjonsgruppen medbragte alvorlige konsekvenser for amerikansk utenrikspolitikk i landet:

We have expected minor incidents, but an incident of this size raises serious policy issues. It is true that this particular group could not possibly have succeeded in challenging government, but a larger, more religiously orthodox group might be able to do so in the right circumstances.²¹⁷

Carter-doktrinen kan altså ha blitt iverksatt uavhengig av Sovjetunionens invasjon om det ses til Wests memorandum. Carter-doktrinen kan ha vært et resultat av at USA ønsket å sikre at det ikke oppsto en lignende situasjon i Saudi Arabia som i Iran. Ses det til Bronson mener hun at året 1979 endret mentaliteten til flere i Carter-administrasjonen overfor amerikansk utenrikspolitikk i Midtøsten. Hun mener flere gikk fra å ha en mentalitet hvor et overordnet mål i konflikter var å forhandle og deeskalere situasjoner, til å ha blitt innstilt mot en mer offensiv

²¹⁶ Box 68: National Security Affairs Brzezinski Material. Country File Saudi Arabia: 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81. Folder, Saudi Arabia, 3/80. Title: Mecca Mosque Incident, 2.

²¹⁷ Box 68: National Security Affairs Brzezinski Material. Country File Saudi Arabia: 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81. Folder, Saudi Arabia, 3/80. Title: Mecca Mosque Incident, 6.

reaksjon.²¹⁸ Bronson vektlegger ikke en spesiell hendelse som den utløsende faktoren for Carter-administrasjonens politiske endring i Midtøsten, men hele året. Dette synet indikerer at okkupasjonen av Mekka også hadde innflytelse på Carter-doktrinen. Dette synet er passende for hvordan Brzezinski så Carter-doktrinen. Han mente at doktrinen staket en ny kurs for USA i Midtøsten som kunne sammenlignes med andre historiske begivenheter²¹⁹ i amerikansk utenrikspolitikk, og pekte på elementer som hadde likhetstrekk med situasjonen i Saudi Arabia og Den persiske gulf:

In some ways, launching a regional security strategy with the goals stated above can be likened to the Truman Doctrine, the Marshall Plan, and the creation of NATO in Western Europe after World War II. Then, too, a strategically vital region faced external threat, intra-regional conflicts, socio-economic privation, and local radicalism for which U.S. power, wealth and leadership toward unity were the remedy.²²⁰

Et annet aspekt som kan avdekkes nærmere er hvordan stormaktspolitikken for både USA og Saudi Arabia preget Carter-doktrinen etter okkupasjonen. I kulissene for samarbeidet var det hele tiden eksterne faktorer som preget hvordan statene imøtekom hverandre. Carter-doktrinen eksemplifiserer dette godt hvor det vises til at USA ønsket en større tilstedeværelse i Saudi Arabia og området rundt fordi det gagnet amerikanske interesser, men saudiske interesserer korrelerte ikke med dette. Dette til tross for at det viktigste for saudiske myndigheter var å ivareta egen sikkerhet, men som følge av utfordringer som ble belyst ovenfor kunne ikke saudiske myndigheter assosieres med USA, og med det ikke gi dem tilgangen de ønsket i området. Likevel var det avgjørende for Saudi Arabia å vedlikeholde forholdet i så stor grad at deres sikkerhet ble ivaretatt fordi nettopp USA, tjente på å ivareta den.²²¹ Det ble derfor også etter okkupasjonen stadig nye avveininger som måtte tas i forholdet mellom USA og Saudi Arabia.

²¹⁸ Bronson, *Thicker Than Oil : America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*. 150.

²¹⁹ En fellesnevner for det Brzezinski sammenlignet Carter-doktrinen med er deres suksess. Det vitner om to ting; for det første hvor mye oppmerksomhet Den persiske gulf fikk gjennom amerikansk utenrikspolitikk i perioden. For det andre viser den hvor seriøse Carter-administrasjonen var i å øke sine sikkerhetstiltak i området.

²²⁰ *Box 15: Donated Historical Material Zbigniew Brzezinski..Collection. Geographic File. Folder: Southwest Asia/Persian Gulf (1/80) Title: Saudi Arabia, 2. Brzezinski skrev dette I et memorandum to dager etter Carters tale foran Kongressen.*

²²¹ Petersen, *Anglo-American Policy toward the Persian Gulf, 1978-1985 : Power, Influence and Restraint*, 92.

6.4 Amerikanske sikkerhetsrutiner i Saudi Arabia februar og mars 1980

Dr. Brzezinski, asked what our capabilities are to assist with internal security in Saudi Arabia. We are caught in a historical paradox. The things that will promote rapid development of the economy and political participation will also bring crises and probably disintegration of the present system.²²²

29. februar 1980 i Washington ble et møte om sikkerhetsspørsmål rundt Den persiske gulf avholdt av Carter-administrasjonen. Fortsatt var den interne sikkerheten i Saudi Arabia oppe til diskusjon. Det historiske paradokset som ble referert til i sitatet var stadige forespørsler fra saudiske myndigheter om moderne våpenavtaler. Ved å imøtekomme forespørslene ville det gagne amerikansk økonomi samt forbedre forholdet til saudiske myndigheter, som igjen kunne lede USA nærmere sine sikkerhetsmål i området. En ulempe med å innvilge forespørslene var påvirkningskraften det kunne ha mot stabiliteten for det saudiske regimet. Med dette menes trolig at slike salg kunne fremprovosere interne trusler i Saudi Arabia, hvor situasjonen fortsatt fremsto uklar for USA etter okkupasjonen. Hyppige avtaler avtok noe av fokuset Fahd burde ha på potensielle trusler internt.²²³ I samtaler med Fahd mente Carter-administrasjonen at det ville profitere USA å få kronprinsen til å fokusere på kontroll over befolkningen og den sosiale uroen, og ha mindre fokus på våpenavtaler. Flere i Carter-administrasjonen mente at en periode på fem til ti år med stabilitet i Saudi Arabia ville kunne tjene amerikanske interesser i større grad enn ved å se til kortsiktige løsninger.²²⁴

Odom mente den kortsiktige strategien ikke ville føre til at USA nådde sine sikkerhetsmål om de ikke endret tilnærming. I et memorandum til Brzezinski henviste Odom til oljedistribusjonen fra Saudi Arabia, hvor kortsiktige løsninger hadde vært i fokus. Så lenge USA var såpass avhengige av oljen fra Saudi Arabia, som de for øyeblikket var, ville ikke Vesten eller saudiske myndigheter ta USAs politiske og økonomiske strategi på alvor. Odom mente USA måtte ta grep som på sikt ville påvirke Vesten, samt få saudiske myndigheter til å se at det trengtes forbedringer av sikkerheten i og rundt Saudi Arabia, og større amerikansk innflytelse for å

²²² Box 15: Donated Historical Material Zbigniew Brzezinski..Collection. Geographic File. Folder: Southwest Asia/Persian Gulf (1/80). Title: Security Framework for the Persian Gulf – III, 1.

²²³ Box 15: Donated Historical Material Zbigniew Brzezinski..Collection. Geographic File. Folder: Southwest Asia/Persian Gulf (1/80). Title: SCC on Security Framework for the Persian Gulf, 3.

²²⁴ Box 15: Donated Historical Material Zbigniew Brzezinski..Collection. Geographic File. Folder: Southwest Asia/Persian Gulf (1/80). Title: Security Framework for the Persian Gulf – III, 1-2.

bevare forholdet. Innenfor USAs egen innenrikspolitik var det også uenigheter for hvordan utenrikspolitikken mot Saudi Arabia skulle håndteres. Det måtte ses på alternativer som kunne gjøre at USAs interesser i Saudi Arabia og Den persiske gulf kunne oppnås. Odom foreslo rasjonering, importkvoter og økende skatteavgifter som mulige tiltak.²²⁵ Odom trodde slike tiltak ville fremheve sikkerhetsproblemene:

«You can, however increase the awareness and sense of urgency among those on the domestic side through forcing them to see the security framework problems, i.e. that short-term access to the Gulf is the best we can hope for.»²²⁶

Odom mente slike endringer ville innebære en viss kortsiktig risiko, men gagne amerikanske interesser langsiktig.

Odoms argumentasjon kan ha vært basert på at Vesten i større grad ville vektlegge sikkerhetstrusselen i området og muligens bruke større ressurser på å bistå USA i sikkerhetsutfordringene rundt Den persiske gulf, om deres egen økonomi ble påvirket fremover av økonomiske betingelser som ikke gagnet dem. Samtidig ville endringer påvirket salg av olje og ført til at saudiske myndigheter la merke til dette. Det kunne vært med på å endre deres standpunkt mot USA. Skulle saudiske myndigheter se at USA begynte å distansere seg fra dem, kunne det ført til at de i større grad fryktet for deres egen sikkerhet og dermed ga USA større tilgang til å utbygge sikkerheten i Den persiske gulf.²²⁷

13. mars møttes West og Fahd for et møte initiert av kronprinsen selv. Ifølge Fahd reverserte det rykter blant saudiske myndigheter om at USA hadde mistet tilliten til deres regime. Fahd

²²⁵ Odom innledet memorandumet til Brzezinski med at han mest sannsynlig ville se på disse foreslåtte tiltakene som for vågale. Det må påpekes at memorandumet utbroderer noe mer om økonomiske tiltak, men dette blir ikke skildret detaljert fra min side fordi poenget allerede er dratt ut av nevnte memorandum, i forhold til min oppgave.

²²⁶ *Box 15: Donated Historical Material Zbigniew Brzezinski..Collection. Geographic File. Folder: Southwest Asia/Persian Gulf (1/80) Title: Political and Economic Presence in the Persian Gulf (S), 1.*

²²⁷ *Box 15: Donated Historical Material Zbigniew Brzezinski..Collection. Geographic File. Folder: Southwest Asia/Persian Gulf (1/80) Title: Political and Economic Presence in the Persian Gulf (S), 1.*

hadde mottatt rapporter om at kort tid etter okkupasjonen av Mekka, hadde amerikanske myndigheter hatt et møte.²²⁸ I møte skulle det ifølge Fahd ha kommet frem at «[...] USG had lost confidence in the Saud Family's capacity to govern, were predicting an early downfall of the present regime, and had lost confidence in his (Fahd's) ability to run the country.»²²⁹ Store deler av møtet²³⁰ brukte West på å trygge Fahd på at det påståtte møtet i Carter-administrasjonen ikke hadde funnet sted.²³¹ Underveis i samtalen tok West opp okkupasjonen av Mekka igjen:

«I told him that we, too, had been concerned about many false reports which had surfaced, not only in our press but elsewhere, about the Mecca incident, especially as they reflected on the state of USG-SAG bilateral relationship.»²³²

Måten West formulerte seg på indikerer en rekke ting. Det ene er at okkupasjonen ikke har blitt diskutert mellom amerikansk personell i Jiddah og saudiske myndigheter i nevneverdig grad om lag fire måneder etter okkupasjonens slutt. Det er rimelig å anta at sitatet også indikerer at amerikanske myndigheter ikke har diskutert dette i stor grad med saudiske myndigheter siden West sannsynligvis ville blitt involvert i den prosessen. På bakgrunn av dette er sitatet interessant. Det ville vært naturlig å allerede ha diskutert amerikansk medias involvering under okkupasjonen med saudiske myndigheter om en tar forholdet mellom statene i betraktning. Sitatet indikerer også at amerikansk media preget amerikansk utenrikspolitikk under okkupasjonen, slik det har blitt hevdet tidligere i studiet.

²²⁸ Box 68: National Security Affairs Brzezinski Material Country File. Saudi Arabia: 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81. Folder: Saudi Arabia, 3/80. Title: Crown Prince Fahd's Concerns About Reports of USG's Losing Confidence in Present SAG Leadership, 2.

²²⁹ Box 68: National Security Affairs Brzezinski Material Country File. Saudi Arabia: 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81. Folder: Saudi Arabia, 3/80. Title: Crown Prince Fahd's Concerns About Reports of USG's Losing Confidence in Present SAG Leadership, 1.

²³⁰ Møtet skal ha pågått i 2,5 time.

²³¹ Box 68: National Security Affairs Brzezinski Material Country File. Saudi Arabia: 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81. Folder: Saudi Arabia, 3/80. Title: Crown Prince Fahd's Concerns About Reports of USG's Losing Confidence in Present SAG Leadership, 4.

²³² Box 68: National Security Affairs Brzezinski Material Country File. Saudi Arabia: 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81. Folder: Saudi Arabia, 3/80. Title: Crown Prince Fahd's Concerns About Reports of USG's Losing Confidence in Present SAG Leadership, 4.

Avslutningsvis i møtet ga West sin fulle støtte til det saudiske regimet på vegne av amerikanske myndigheter:

I concluded by saying that in my judgment we would not under any circumstances do anything other than give all-out support to the present government of Saudi Arabia; that such a policy was dictated not only by our friendship and confidence, but also by our own self interests.²³³

Det er interessant å se møtet mellom West og Fahd i lys av okkupasjonen av Mekka og dens etterspill. Fra et saudisk perspektiv bekrefter det konsensusen blant akademikere om at saudiske myndigheter primært fryktet for deres eget regime og opplevde at de trengte USAs støtte for å overholde sin legitimitet. Fra et amerikansk perspektiv kan det være at den klare ordlyden fra West ikke ga saudiske myndigheter noen særlig grunn til å endre på forholdet som fra deres side kan ha blitt sett på som å ha fungert innenfor ivaretagelsen av deres egen sikkerhet.²³⁴ Skulle saudiske myndigheter havne i en situasjon hvor intern uro i landet oppsto, slik det hadde gjort under okkupasjonen, ga møtet gode indisier på at USA ville støtte det nåværende regimet. Når det gjaldt eksterne trusler hadde den pågående dialogen, mellom saudiske og amerikanske myndigheter om mulige militærbaser i området, gitt saudiske myndigheter all grunn til å tro at deres sikkerhet ville bli ivaretatt på gjeldende tidspunkt.

6.5 Konklusjon

Etter okkupasjonens slutt valgte Carter samme tilnærming til Saudi Arabias manglende menneskerettigheter som han hadde hatt før okkupasjonen. Alvorlige hendelser ble ikke kommentert ytterligere for å ivareta amerikanske interesser som også var de samme som før okkupasjonen. Viktigheten av å opprettholde et forhold til Saudi Arabia hadde økt etter okkupasjonen. Dette på grunn av risikofylte hendelser for amerikansk utenrikspolitikk i Saudi Arabia og området rundt, hvor spesielt den iranske revolusjonen og gisselsituasjonen der, samt

²³³ Box 68: *National Security Affairs Brzezinski Material Country File. Saudi Arabia: 12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81. Folder: Saudi Arabia, 3/80. Title: Crown Prince Fahd's Concerns About Reports of USG's Losing Confidence in Present SAG Leadership, 6.*

²³⁴ Her kan implementeringen av fatwaen ha gitt saudiske myndigheter en form for trygghet. De visste at intern uro fra lignende konservative grupperinger var i stor grad tatt hånd om fra et kortsiktig perspektiv. Det kan spekuleres i om amerikanske myndigheter satt på samme informasjon. Tatt i betraktning primærkilder som er studert er det lite som tilsier at USA hadde etterretning om fatwaen på følgende tidspunkt.

Sovjetunionens invasjon av Afghanistan preget det politiske klimaet fra et amerikansk perspektiv i møte med Saudi Arabia.

Carter-doktrinen ble iverksatt, men gjennom stormaktspolitikkenes mange sider var det utfordrende å få den økende tilstedeværelsen rundt Den persiske gulf som USA ønsket. Det var ingen klare endringer i hvordan amerikanske myndigheter håndterte sikkerhets- og etterretningsrutinene sine innad i Saudi Arabia etter okkupasjonen. Utover februar og mars-måned ble nye strategier diskutert med mål om å øke sikkerhetsrutinene i enda større grad, som indikerer at USA ikke var der de ønsket å være i forbindelse med sine interesser i Saudi Arabia omtrent fire måneder etter okkupasjonens slutt.

7.0 Sammenfatning av studiet

Studiet har påvist at USAs håndtering av okkupasjonen ble preget av at de allerede før den utbrøt hadde dårlige etablerte sikkerhet- og etterretningsrutiner i Saudi Arabia. Som følge av manglende rutiner var personellet ved den amerikanske ambassaden i Jiddah i stor grad avhengige av å anskaffe informasjon fra saudiske myndigheter om hendelsesforløpet i moskéen. Da informasjon om okkupasjonen uteble de første dagene bygde personellet i Jiddah opp en påstand om at Iran sto bak okkupasjonen, basert på andre hendelser som korrelerte med okkupasjonen. Påstanden ble lekket til amerikansk media, som med sine overskrifter var med på å føre til angrep mot amerikanske mål i Midtøsten. Det var ingen iranere involvert i okkupantgruppen, ei heller amerikanere som noen islamske stater samt akademikere har hevdet i ettertid. Okkupasjonsgruppen besto av saudiere, egyptere, marokkanere, pakistanere samt folk fra Jemen og Kuwait. Flere av disse skulle henrettes da moskéen var gjenvunnet av saudiske styrker. Henrettelsene skjedde i åtte byer i landet, gjennom halshugging med sverd. Carter som med sin bakgrunn i å fremheve menneskerettigheter i sin utenrikspolitikk ytret aldri noe negativt om hendelsen. Etter okkupasjonens slutt startet USA med en evaluering av sine sikkerhet- og etterretningsrutiner i Saudi Arabia, og den konfliktfylte perioden i Midtøsten førte til at USA ønsket å utbygge sine sikkerhetsrutiner. Som følge av det ble Carter-doktrinen til, men i møte med Saudi Arabia hadde den manglende effekt. I motsetning til dette hadde derimot okkupasjonen av Mekka hatt en effekt på Saudi Arabia. Landet tok en ny retning slik Wright mente saudiske myndigheter sto overfor ved innledningen av studiet. Landet gikk tilbake til en strengere praktisering av Islam, slik okkupantene i moskéen paradoksalt nok hadde krevd. Denne retningen ble fastsatt av en fatwa som ble til under okkupasjonen, og dens betydning preget det sosiale og politiske forholdet mellom Saudi Arabia og USA. Antiamerikanske holdninger ble mer vanlig i samfunnsbilde i Saudi Arabia, og for saudiske myndigheter ble det enda mer komplisert å assosieres med USA etter okkupasjonen innenfor stormaktspolitikken.

7.1 Epilog

Samme dag som okkupasjonen av Mekka var over, annonserte Carter at han stilte til gjenvalg for fire nye år som USAs president.²³⁵ Til tross for det store fokuset Carter-administrasjonen hadde hatt mot Den persiske gulf, ble hendelsene i området utslagsgivende for Carters sjanser om å bli gjenvalgt som president. Både Camp David-avtalen, gisselkrisen i Teheran og

²³⁵ Ruddy, *Jimmy Carter : Politician with Principles*, 188.

Sovjetunionens invasjon av Afghanistan preget Carters valgkampanje negativt. Carter tapte valget og USAs neste president ble Ronald Reagan.

Utover 1980-tallet var det i hovedsak Brzezinski som utarbeidet målsetningene som Carter-doktrinen ønsket å fastsette. Det ble ingen sterkere militære avtaler med Saudi Arabia, likevel var statene bundet gjennom en felles interesse i å stanse spredningen av kommunisme og opprettholde det saudiske regimet, slik det hadde vært før okkupasjonen. Dette forente forholdet utover 80-tallet. Det ble derimot opprettet nye militære avtaler med Egypt, Somalia, Kenya og Oman. I disse landene ble marine- eller flybaser etablert, eller brukt som utstyrsdepoter og steder hvor fellesøvelser kunne koordineres. I tillegg etablerte USA en «Rapid Deployment Joint Task Force» som hadde som formål å umiddelbart kunne deployere 100 000 soldater til området rundt Den persiske gulf om det oppsto problemer som korrelerte med amerikanske interesser.²³⁶ Reagan anså også denne økningen av militære ressurser og kostnadsøkninger som nødvendig for å ivareta amerikanske interesser.

Hendelsene i henholdsvis Mekka og Teheran var USAs første møte med islamsk-fundamentalistiske krefter som kombinerte antiamerikansk retorikk med vold. Videre har Sovjetunionens invasjon av Afghanistan ført til at dette tankesettet har blitt sementert og med tiden utviklet seg til å bli mer normalisert i områder hvor Islam er indoktrinert statlig. Etter 1979 har islamistiske terrororganisasjoner og angrep mot amerikanske mål økt betraktelig. Utviklingen har påvirket forholdet mellom USA og Saudi Arabia, og spesielt terrorangrepet på World Trade Center, 11. september 2001, satte saudiske myndigheter under et kritisk søkelys. Grunnen til dette var at flertallet av de som sto bak terrorangrepet hadde saudisk opprinnelse.²³⁷ USA mistenkte at saudiske myndigheter hadde tilrettelagt for Al-Qaida som sto bak terrorangrepet. Denne betentheten mellom statene varte i om lag tre år, men selv under den største terroraksjonen på amerikansk jord gjennom tidene fortsatte det bilaterale samarbeidet mellom statene med økonomisk vinning i søkelyset. Etter en undersøkelse av saudiske myndigheters deltakelse i terrorangrepet var fullført i 2004, ble det fastslått av den daværende amerikanske presidenten George Bush, at Saudi Arabia ikke hadde medskyld i

²³⁶ Vaïsse and Porter, *Zbigniew Brzezinski : America's Grand Strategist*. 311-12.

²³⁷ Commins, *The Mission and the Kingdom : Wahhabi Power Behind the Saudi Throne*. 172. Dette er for øvrig linjene som Wright trekker i sitt arbeid. Han mener det er en sammenheng mellom hendelsene.

terrorangrepet.²³⁸ Utviklingen i det saudiske samfunnsbilde etter 1979 og frem til terrorangrepet på World Trade Center var slik at flere saudiere ytret støtteerklæringer til hendelsen. En konsensus for lekfolk var at USA fortjente dette som følge av måten de hadde behandlet Saudi Arabia på, og at dette var Guds straff.²³⁹

Okkupasjonen av Mekka er et tilbakelagt kapittel mellom USA og Saudi Arabia. Likevel har det blitt vist til noen trekk, som kan knyttes til okkupasjonen, ved utviklingen av Saudi Arabia- og forholdet med USA, samt amerikansk utenrikspolitikk. For Saudi Arabia er dagens utfordringer for myndighetene annerledes enn det de var mot slutten av 70-tallet. Saudiske myndigheters legitimitet er i større grad stabilisert og trusselen fra Sovjetunionen er ikke lengre til stede. I tillegg er de ikke avhengig av amerikansk kompetanse for å utvinne olje samt utbygge egen infrastruktur lengre. De er derimot fortsatt avhengig av USAs militærstøtte, primært på grunn av frykten for ekstremistiske grupperinger. For USA er situasjonen også en annen enn det den var på 70-tallet. Fra et ideologisk perspektiv er trusselen fra Sovjetunionen ikke lenger der. Derimot er det tendens til at USA har funnet det utfordrende å skape vedvarende forhold i møte med islamske stater. Flere muslimske stater har beveget seg mot en strengere praktisering av Islam, og med det tatt større avstand til USA. Et studium som kunne vært interessant å avdekke er hvilken påvirkning den saudiske retorikken og de frigjorte økonomiske midlene fra 1979, som studiet har påvist, har hatt på denne tendensen.

Carter-administrasjonens visjon om varig fred i Midtøsten, ser ikke ut til å være innen rekkevidde i nærmeste fremtid med stadig nye konflikter hvor USA er involvert i ulik grad. Likevel har forholdet med Saudi Arabia stått seg som følge av oljen. Det vil bli interessant å se hvordan forholdet står seg i fremtiden, om det skulle komme en tid hvor olje ikke var så sentralt for amerikansk økonomi.

²³⁸ Lippman and Council on Foreign, *Saudi Arabia on the Edge : The Uncertain Future of an American Ally*. 253.

²³⁹ Sharif, "Driving My Own Destiny," 100.

Bibliografi

Primærkilder

Arkivmateriale fra Jimmy Carter Presidential Library, Atlanta, USA:

Box 4: President's Personal Foreign Affairs File, Potential International Crises, 1977-9/80 through USSR (Brezhnev Drafts/Letters), 4/77-9/80

- Mappe: Potential International Crises, 1977-9/80
- Tittel: Mobs Attack and Burn US Embassy in Pakistan

Box 12: National Security Affairs, Brzezinski Material, VIP Visit File Portugal through Sudan

- Mappe: Saudi Arabia, Crown Prince Fahd 5/24/77
- Tittel: Living Conditions in Saudi Arabia

Box 15: Donated Historical Material Zbigniew Brzezinski Collection Geographic File Southwest Asia/Persian Gulf (2/79-12/79) through Southwest Asia/Persian Gulf (5/80)

- Mappe: Southwest Asia/Persian Gulf (2/80)
- Tittel: Consultative Security Framework For The Middle East

- Mappe: Southwest Asia/Persian Gulf (2/79-12/79)
- Tittel: US Embassy in Libya Attacked

- Mappe: Southwest Asia/Persian Gulf (2/79-12/79)
- Tittel: Middle East Security Issues

- Mappe: Southwest Asia/Persian Gulf (2/79-12/79)
- Tittel: Persian Gulf Regional Strategy: Aims and Progress (S)

- Mappe: Southwest Asia/Persian Gulf (1/80).
- Tittel: SCC on Security Framework for the Persian Gulf

- Mapped: Southwest Asia/Persian Gulf (1/80)
- Title: Political and Economic Presence in the Persian Gulf (S)

- Mapped: Southwest Asia/Persian Gulf (1/80).
- Title: Security Framework for the Persian Gulf – III

Box 35: Chief of Staff Jordan. Iran, 4/80 through Hewell, Barbara, 1979 (Appointment).

- Mapped: [Iran] – Saudi Arabia, 1979-Seizure of «Mecca».
- Title: Iranian Agitation of Saudi Shias and Mecca Mosque Occupation
- Mapped: [Iran] – Saudi Arabia, 1979-Seizure of «Mecca».
- Title: DIA Defence Intelligence Notice (DIN) (U).
- Mapped: [Iran] – Saudi Arabia, 1979-Seizure of «Mecca».
- Title: (S) Occupation of Grnd Mosque, Mecca
- Mapped: [Iran] – Saudi Arabia, 1979-Seizure of «Mecca».
- Title: Violence in Mecca. (S)

Box 43: Collection #12 National Security Affairs. Brzezinski Material General Odom File. Salt: 12/78-10/79 through Security Framework: 2/1-27/80

- Mapped: Security Framework [Southwest Asia/Persian Gulf], 2-12/79
- Title: Strategy for the Persian Gulf in 1980

Box CO-53: White House Central Files Subject File Countries General

- Mapped: CO 134 general 1/20/77-1/20/81] 134 1/20/77-1/20/81 through Executive, CO 141 7/1/77-5/31/78
- Title: U.S Foreign Policy and Violations of Human Rights in Saudi Arabia

Box 67: National Security Affairs Brzezinski Material. Country File Romania: 4/80-1/81 through Saudi Arabia: 8-11/79

- Mapped: Saudi Arabia, 1-5/78.
- Date: 24. Januar, 1978.

**Box 68: National Security Affairs Brzezinski Material. Country File. Saudi Arabia:
12/79-1/80 through Saudi Arabia: 11/80-1/81**

- Mappe: Saudi Arabia, 3/80
- Tittel: Mecca Mosque Incident

- Mappe: Saudi Arabia, 3/80
- Tittel: Mecca Mosque Incident and Shi'a Unrest in the Eastern Province: Future Stability in Saudi Arabia

- Mappe: Saudi Arabia, 3/80
- Tittel: The Six Crises of Saudi Arabia in 1979

- Mappe: Saudi Arabia, 3/80
- Tittel: Crown Prince Fahd's Concerns About Reports of USG's Losing Confidence in Present SAG Leadership

Box 82: National Security Affairs. Staff Material – Middle East Subject File. Saudi Arabia: 9-10/78 through Saudi Arabia: 8-10/79

- Mappe: Saudi Arabia, 4/79
- Tittel: Summary Report of INR/XR Conference on Saudi Arabia, April 12, 1979

**Box 92: National Security Affairs. Staff Material – Middle East Subject File
Weekly Reports: 2-12/77 through YAR: 1-6/79**

- Mappe: Worst Case Scenarios: 11/78.
- Tittel: Special Coordination Committee Meeting. February 29, 1980

- Mappe: Worst Case Scenarios: 11/78
- Tittel: Security Framework for the Persian Gulf – III

- Mappe: Worst Case Scenarios: 11/78
- Tittel: Middle East "Worst Case" Scenarios

Box 140: National Security Affairs. Staff Material – Middle East Chron File. Sick: 12/78 through Sick 4/24-30/79

- Mappe: Sick, 4/24-30/79
- Tittel: The politics of Reappraisal – Saudi Arabia Between the Thorn and the Fire, April 1979

- Mappe: Sick, 4/24-30/79
- Tittel: PRC on Saudi Arabia

- Mappe: Sick, 4/24-30/79
- Tittel: PRC Meeting on Saudi Arabia, April 27, 1979

Digitale arkivkilder fra Jimmy Carter Presidential Library, Atlanta, USA:

Research - NLC-4. Box 0001. Folder 0003. NLC-4-1-3-8-5. Tittel: Table 2

Research – NLC-1. Box 0013, Folder 0004, NLC-1-13-4-5-7. Tittel: Saudis Concerned About Shia Population

Research – NLC-1. Box 0015. Folder 0004 – NLC-1-15-4-9-1. Tittel: General Lawrence's Meeting With Prince Sultan:

Arkivmateriale fra Foreign Relations of the United States (FRUS):

Foreign Relations of the United States, 1977-1980, Volume I, Foundations of Foreign Policy. Redigert av Kristin L. Ahlberg. Washington, DC: Government Printing Office, 2020. Dokument 138. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v01/d138>.

Foreign Relations of the United States, 1977-1980, Volume XVIII: Middle East Region; Arabian Peninsula. Redigert av Kelly M. McFarland. Washington, DC: Government Printing Office, 2017. Dokument 201.

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v18/d201>.

Foreign Relations of the United States, 1977-1980, Volume XVIII: Middle East Region; Arabian Peninsula. Redigert av Kelly M. McFarland. Washington, DC: Government Printing Office, 2017. Dokument 202.

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v18/d202>.

Foreign Relations of the United States, 1977-1980, Volume XVIII: Middle East Region; Arabian Peninsula. Redigert av Kelly M. McFarland. Washington, DC: Government Printing Office, 2017. Dokument 203.

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v18/d203>.

Nettressurser

Avisartikler fra New York Times sortert etter utgivelsesdato:

Taubman, Philip. «Mecca Mosque Seized by Gunmen Believed to Be Militants from Iran.» *The New York Times*. 21.11.1979.

[<https://www.nytimes.com/1979/11/21/archives/mecca-mosque-seized-by-gunmen-believed-to-be-militants-from-iran.html>]

Hovey, Graham. «Troops Rescue 100 in Islamabad; U.S. Offices Are Burned in 2 Cities.» *The New York Times*. 22.11.1979.

[<https://www.nytimes.com/1979/11/22/archives/troops-rescue-100-in-islamabad-us-offices-are-burned-in-2-cities.html>]

Kaufman, Michael. «Body of 2d American Is Found in Islamabad Embassy.» *The New York Times*, 23.11.1979.

[<https://www.nytimes.com/1979/11/23/archives/body-of-2d-american-is-found-in-islamabad-embassy-300-americans-to.html>]

Kifner, John. «Khomeini Accuses U.S. and Israel Of Attempt to Take Over Mosques.» *The New York Times*. 25.11.1979.

[<https://www.nytimes.com/1979/11/25/archives/khomeini-accuses-us-and-israel-of-attempt-to-take-over-mosques.html>]

«Mecca Attack Provokes Riots in Southern India.» *The New York Times*. 25.11.1979.
[<https://www.nytimes.com/1979/11/25/archives/mecca-attack-provokes-riots-in-southern-india.html>]

Rattner, Steven. «Mecca Attack: U.S Setback?; Trend to Conservatism Would Mean Less Oil.» *The New York Times*. 28.11.1979.
[<https://www.nytimes.com/1979/11/28/archives/mecca-attack-us-setback-trend-to-conservatism-would-mean-less-oil.html>]

«Anti-American Marches Quelled By Kuwait and Philippine Forces Kuwaiti Troops Scatter Crowd 200 Protesters Seized in Manila Bombs at Embassy in Bangkok Soviet Tightens Embassy Guard.» *The New York Times*. 01.12.1979.
[<https://www.nytimes.com/1979/12/01/archives/antiamerican-marches-quelled-by-kuwait-and-philippine-forces-kuwait.html>]

Yee, Vivian. «Saudi Arabia Puts 81 to Death; Despite Promises to Curb Executions.» *The New York Times*. 12.03.2022.
[<https://www.nytimes.com/2022/03/12/world/middleeast/saudi-arabia-executions.html>]

Avisartikler fra The Washington Post sortert etter utgivelsesdato:

Nessiter, Bernard. «Saudi Arabia Says Princess Was Executed for Adultery.» *The Washington Post*. 02.02.1978.
[<https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1978/02/02/saudi-arabia-says-princess-was-executed-for-adultery/2a0369de-7c15-4867-ada7-0629b1c6164f/>]

Cody, Edward. «Armed Men Seize Mecca's Great Mosque.» *The Washington Post*. 21.11.1979.
[<https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1979/11/21/armed-men-seize-meccas-great-mosque/6e27c732-b822-4923-a7a2-2de3652969f5/>]

Cody, Edward. «Attack Puts Saudi Security in Doubt.» *The Washington Post*. 06.12.1979.
[<https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1979/12/06/attack-puts-saudi-security-in-doubt/e1bb24ee-8d93-47f4-b43b-64985948532a/>]

Smith, J. P. & Oberdofer, Don. «U.S. Suspends Most Diplomatic Ties With Libya.» *The Washington Post*. 06.12.1979.
[<https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1979/12/06/us-suspends-most-diplomatic-ties-with-libya/>]

[ties-with-libya/c5e1e39c-b5e4-491f-8263-b6845908069e/](#)]

Andre nettressurser:

Choudhury, Tamim. "After the Dhaka Attack: Countering Terrorism in Bangladesh." *The Diplomat*. 06.07.2016.

[<https://thediplomat.com/2016/07/after-the-dhaka-attack-countering-terrorism-in-bangladesh/>]

Oxford Bibliographies. "Muharram." Karen Ruffle. 19.05.2017.

10.1093/OBO/9780195390155-0136

Visuelle kilder

Dokumentarfilm:

OutreMer Film. "The Siege of Mecca". *Vimeo*. <https://vimeo.com/325089106/67fa5a9270>

Litteraturliste

- Blecher, Joel. *Said the Prophet of God: Hadith Commentary across a Millennium*. 1st ed., 1 ed. Berkeley: Berkeley: University of California Press, 2017.
- Bowden, Mark. *Guests of the Ayatollah : The First Battle in the West's War with Militant Islam*. London: Atlantic, 2006.
- Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "Ihram." edited by The Editors of Encyclopaedia Britannica, 2023.
- Brockopp, Jonathan E., and Gene Outka. *Islamic Ethics of Life: Abortion, War, and Euthanasia*. Studies in Comparative Religion. University of South Carolina Press, 2021.
- Bronson, Rachel. *Thicker Than Oil : America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*. New York, NY: Oxford University Press, 2006.
- Bruce, Steve. *Fundamentalism*. Key Concepts. 2nd ed. ed. Cambridge: Polity Press, 2008.
- Carter, Jimmy. *Keeping Faith : Memoirs of a President*. Toronto: Bantam, 1982.
- . *White House Diary*. New York: Farrar, Straus & Giroux, 2010.
- Commins, David Dean. *The Mission and the Kingdom : Wahhabi Power Behind the Saudi Throne*. London: I.B. Tauris, 2016.
- Crane, Keith, Energy Rand Environment, Development Economic, Security International, and Center Defense Policy. *Imported Oil and U.S. National Security*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2009.
- Gornall, Jonathan Radwan, Rawan Wahab, Siraj. "Juhayman: 40 Years On." *Arab News* (12.09.2022 2012).
- Graf, Rüdiger. "An Unequal Alliance: U.S.-Saudi Oil Relations." *Diplomatic history* 46, no. 3 (2022).
- Hassner, Ron E. *War on Sacred Grounds*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 2009.

- Huang, Jennifer. "A Cold War Legacy of Persian Gulf Conflict: Central Command Assures "Unimpeded Flow of Oil"." *Newsdesk.org* (2003).
- Huzaimi, Nasir-al. *The Mecca Uprising - an Insider's Account of Salafism and Insurrection in Saudi Arabia*. Translated by David Commins. Bloomsbury Publishing Plc, 2021.
- Jones, Toby Craig. "Rebellion on the Saudi Periphery: Modernity, Marginalization, and the Shia Uprising of 1979." *Int. J. Middle East Stud* 38, no. 2 (2006): 213-33.
- Kaufman, Burton I., and Scott Kaufman. *The Presidency of James Earl Carter Jr.* American Presidency Series. 2nd ed., rev. ed. Lawrence, Kan: University Press of Kansas, 2006.
- Kovacs, Amanda. "Saudi Arabia Exporting Salafi Education and Radicalizing Indonesia's Muslims." *German Institute of Global and Area Studies*, 2014.
- Layish, Aharon. *Sharī'a and the Islamic State in 19th-Century Sudan : The Mahdi's Legal Methodology and Doctrine*. Leiden ,Boston: Brill, 2016.
- Lippman, Thomas W., and Relations Council on Foreign. *Saudi Arabia on the Edge : The Uncertain Future of an American Ally*. Washington, D.C.: Potomac Books, 2012.
- McFarland, Victor. *Oil Powers: A History of the U.S.-Saudi Alliance*. New York: New York: Columbia University Press, 2020.
- Muqtada, Muhammad Rikza. "Radicalism in Islam: The Politicization of the Mahdawiyyah Hadith among the Mahdi Movement." *Kalam (Bandar Lampung)* 13, no. 1 (2019).
- Nahouza, Namira. *Wahhabism and the Rise of the New Salafists : Theology, Power and Sunni Islam*. London: Bloomsbury Publishing, 2019.
- Petersen, Tore T. *Anglo-American Policy toward the Persian Gulf, 1978-1985 : Power, Influence and Restraint*. Brighton: Sussex Academic Press, 2015.
- Rasheed, Madawi Al. *A Most Masculine State: Gender, Politics and Religion in Saudi Arabia*. Cambridge Middle East Studies. Vol. 43, New York: New York: Cambridge University Press, 2013.
- Ruddy, T. Michael. *Jimmy Carter : Politician with Principles*. First Men, America's Presidents Series. New York: Nova Science Publishers, 2011.

- Saunders, Harold H. *The Other Walls : The Arab-Israeli Peace Process in a Global Perspective - Revised Edition*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2015.
- Schmitz, David F., and Vanessa Walker. "Jimmy Carter and the Foreign Policy of Human Rights: The Development of a Post-Cold War Foreign Policy." *Diplomatic history* 28, no. 1 (2004).
- Seznec, Jean-Francois. "Business as Usual: The Saudi-US Relationship." *Harvard International Review* 26, no. 4 (2005).
- Sharif, Manal al. "Driving My Own Destiny." *The Virginia quarterly review* 88, no. 4 (2012).
- Trofimov, Yaroslav. *The Siege of Mecca : The 1979 Uprising at Islam's Holiest Shrine*. 1st Anchor Books edition. ed. New York: Anchor Books, 2008.
- Vaïsse, Justin, and Catherine Porter. *Zbigniew Brzezinski : America's Grand Strategist*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2018.
- Vance, Cyrus. *Hard Choices : Critical Years in America's Foreign Policy*. New York: Simon & Schuster, 1983.
- Vikør, Knut S. *Ei Verd Bygd På Islam : Oversikt over Midtaustens Historie*. 3. utg. ed. Oslo: Samlaget, 2017.
- Wright, Lawrence. *The Looming Tower : Al-Qaeda and the Road to 9/11*. New York: Vintage Books, 2007.
- Zaman, Muhammad Qasim. *The Ulama in Contemporary Islam: Custodians of Change*. Princeton Studies in Muslim Politics. Princeton: Princeton: Princeton University Press, 2010.

